EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 26. aprillil 1972

Nr. 31 (3719) 14. aastakäik

5,3 miljonit hoiul 1400 kontot Eesti laenu-hoiuühisuses

Eesti Laenu-Hoiu Ühisuse esinduskogu koosolekul 15. aprillil Stockholmis konstateeriti, et eestlaste hoiused on nüüd ületanud 5 miljoni piiri, ulatudes 5,3 miljonile kroonile, kusjuures aga hoiuste hulgas on üle poole miljoni krooni Lend Läände summasid, mis juurdekasvu on teinud normaalsest suuremaks. Hoiukontosid on ümmarguselt 1400, mis tähendab, et keskmiselt oli igal kontol 3.430 krooni.

Eesti Laenu-Hoiu ühisus andis möödunud aastal mitmesuguste hüvituste näol tagasi eesti ühiskonnale 23.483 krooni, sellest toetusi eesti organisatsioonidele kr. 19.609 ja preemiad eesti ajalehetellimisteks kontoomanikele kr. 4.274.

Juhatusest valimise vanuse järele lahkunud liikmed Arvo Horm ja Vidrik Saluste, samuti asemik Kalju Lepik, valiti tagasi. Esinduskogu täiendas oma koosseisu 10 liikme juurdevalimisega. Need on G. Peet Göteborgist, A. Sagim Malmöst, Ph. Selli Eskilstunast, I. Voorema Arvikast, R. Pagland Alingsåsist, J. Åro Norrköpingist, E. Aibast Göteborgist, M. Laas Lundist, V. Saluste ja E. Nõmmera Stokholmist.

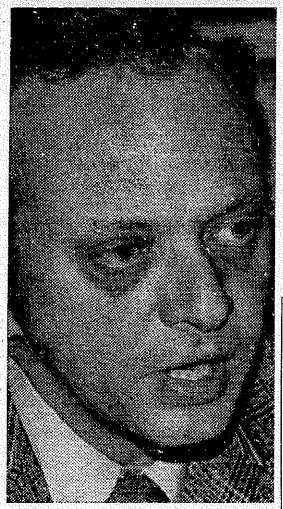
Esinduskogu kinnitas põhikirja muudatuse, mille järele valimistest võivad osa võtta liikmed 18 a. vanuselt ja Esinduskogu koosoleku võib pidada hiljemalt aprilli kuus. Samuti võeti vastu põhikirja muudatus, mille kohaselt edaspidi Esinduskogu valib 5 juhatuse liiget, Sparbank ühe.

ELHÜ dir. A. Ventsel teatas Esinduskogule, et ta läheb 1. jaan. 1973 pensionile. Samal ajal on ta nõustunud teatud päevad pangas edasi töötama ainult ELHÜ ülesannetes.

Löplik kokkulepe Sparbank'iga toimub selles küsimuses sügisel. A. Ventsel rõhutas ka, et vabanedes Sparbanki jooksvaist ülesannetest ja pühendudes ainult ELHÜ tööle, saaks ta ka hoopis ulatuslikumalt kohtadele sõita, selgitustöö ELHÜ osas laieneks oluliselt. A. Ventsel rõhutas ka, et Stockholms Sparbanki iseloom on praegu muutumas: pank on muutunud suurpangaks kõigi suurpanga funktsioonidega. Senini säästmise ideoloogia asendub üha rohkem ettevõtete teenimisega, samuti effektiivse tulu taotlemisega. ELHÜ-1 tuleb ka sammu pidada selle arenguga ja oma positsioone säilitada muutuvas arengus. (Vaata lhk 8.)

BIRGER HAGÅRD B. NERMANI TÖÖ JÄTKAJAKS

Balti Komitee aastakoosolekul 14 aprillil valiti komitee uueks esimeheks lahkunud prof. Nermani asemele senine abiesimees dr. Birger Hagård, kes töötab õppejõuna Linköpingu ülikooli juures. Komitee uute liikmetena kinnitati mõlemad prof. Nermani tütred fil. mag. Elisabeth Nerman ja fil. dr Agneta Lundström ,samuti ülikoolilektor Foike Freund Linköpingist. Aastakoosolek otsustas teha ettepanekud komiteega liitumiseks järgmistele rootslastele: riigipäevaliikmed Ove Nordstrandh Göteborgist, Anders Björck Nässjöst, David Wirmark Stokholmist, end. riigipäevaliige krahv Hans Wachtmeister Johannishusist ja arhitekt Karl Nordling Lidingöst.

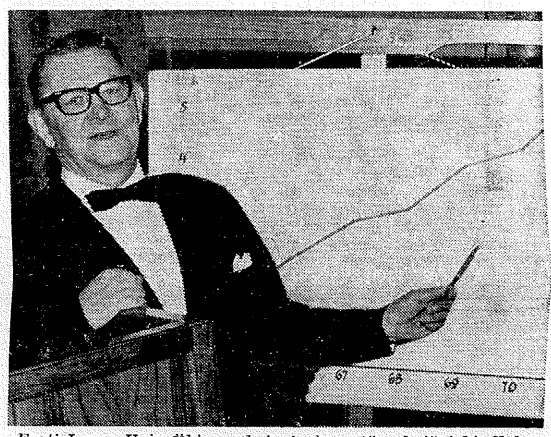

Balti Komitee uus esimees fil. dr. Birger Hagård. (EPL-foto Lepper).

Uus esimees ütles oma deklaratiivses sõnavõtus m.s.:

— Balti Komitee on üks vanemaid balti organisatsioone vabas maailmas ja olla sellise rahvusvaheliselt nii tuntud ja hinnatud organisatsiooni esimees on austav aga ka suuri kohustusi peale panev. Ligi kolm aastakümmet kandis komitee vaimu ja tegevust prof. Nermani ja tema generatsiooni vankumatu vabadusearmastus, moraalne kindlus ja optimistlik teovaim. Sellele tugevale ja hääle alusele tuleb nüüd edasi ehitada ka sellel nooremal generatsioonil, kes nüüd komiteed juhtima asub. Rootsi ühiskond ei ole kahjuks enam see, mis ta oli Balti Komitee rajamisel ja ka rahvusvaheline olukord on suurelt muutunud.

Birger Hagård oma programmisõnavõtus rõhutas tõika, et kommunismioht maailmas ei ole pörmugi kahanenud. Ta pidas vajalikuks ka baltlaste panuse tugevamat allakriipsutamist rootsi ühiskonnas, samuti vajadust, et Rootsi, kes kuulub ajalooliselt Euroopasse, jätkaks oma sidemeid läände (Vaata lähemalt lhk 8)

Eesti Laenu-Hoiu Ühisuse hoiuste kurv tõuseb järjekindlalt ülespoole, konstateeris dir. Alfred Ventsel (EPL-foto Lepper).

Küsimus Rogersile: *Millal N.Liit annab vabaks oma asumaad?*

WASHINGTON (VES) — "Mispärast ei võiks USA valitsus avalikult N. Liidu juhtidelt küsida, millal N.Liit kavatseb lahkuda Balti riikidest — Eestist, Lätist ja Leedust — ja teistest mittevene aladest samal viisil kui läänеriigid on andnud isesetsivuse endistele asumaadele", küsis Washingtonis välispoliitilisel konverentsil USA välisminister Rogersilt eestlaste esindaja Camilla Kuus.

Konverentsil, mis toimus välisministeeriumi konverentsisaalis, viibis 900 delegaati üle kogu maa. Käsitleti riikliku julgeoleku, Vietnami-sõjavangide, majandusabi, põgenike j.t. probleeme.

Küsimusi käsitlesid välisministeeriumi ametisikud välisministriga eesotsas, kusjuures küsimusi esitas kolmeliikmeline, laudkond ja osalt ka delegaadid ise.

Viimaste poolt esitati mitmeid küsimusi Balti riikide kohta. Leedulaste esindaja dr. Gureckas märkis, et pinge vähendamisele Euroopas aitaks tunduvalt kaasa N. Liidu vägede väljatõmbamine Balti ja satelliitriikidest.

Diskussioonis küsis üks leedulanna kas Balti riikide senise staatuse suhtes on USA valitsuse hoiakus ette näha mingeid muudatusi ja vastus oli, et USA-l ei ole mingeid kavatsusi muuta oma senist poliitikat Balti riikide küsimuses.

Märgiti veel, et ikestatud rahvaste olukord võiks paraneda, kui rezhiim N. Liidus muutuks liberaalsemaks. Positiivsena toodi ette näiteks juutide suurearvulist väljalaskmist Iisraeli ümberasumiseks.

Camilla Kuus tuletas siin meelde, et juutide päriskodu on Palestiina, Balti rahvaste päriskodu asub aga Läänemere rannas.

Sealt ei tule nendel lahkuda, vaid võõrastel, kes siiana on vägivaldselt asunud.

Taltsi uus m-rekord 587,5 kg!

N. Liidu meistrivõistlused toimusid Tallinnas, kus loomulikult eestlaste huvi koondus kahe parima eestlase, Jaan Taltsi ja Karl Utsari ümber, kes võistlesid esimeses raskekaalus.

Talts tuli toime uue hiilgava maailmarekordiga kogusummas — 587,5 kg, tuiles esimeseks.

Talts surus 207,5 kg, rebis 160 kg ja tõukas 220 kg. Karl Utsar jäi neljandaks 552,5 kiloga (185,5 + 165 + 205).

Rootsi referendid rahvuskongressil Karupää ja Mark

Eesti Rahvuskongressile otsustas Ülemaailmsete Eesti Päevade Rootsi toimkond esitada referentideks Leo Karupää ja Heinrich Marki — esimene kodumaa, teine haridusküsimustes. Koosolek saavutas esitatud läkituste ja resolutsioonidekavandite osas valdavas osas üksmeele.

Koosolekul olid esindatud Eesti Komiteest Heinrich Mar k ja Ivar Paljak, Rootsi Eestlaste Esindusest Ahti Pae, Olaf Muruk ja Priidu Puusepp, Eesti Rahvusnõukogust Aksel Mark ja Arvo Horm, Eesti Rahvusfondist Olaf Aule ja Söjameeste toimkonnast Villem Saarsen, Ilmar Laan ja Ants Paas Toimkonna esimeheks valiti Aksel Mark ja sekretäriks Olaf Aule.

Vaadati läbi möödunud kuudel organisatsioonide poolt välja töötanud materjalid ja ettepanekud, milliste osas enamikus saavutati üldine kokkulepe ja materjalid lähevad nüüd edasi Rahvuskongressi peatoimkonnale ja Eesti Päevade peakomiteele Kanadas.

Nendes redaktsioonilistes küsimustes, kus täit kompromissi ei saavutatud, lähevad kõik esitatud versioonid edasi Kanadasse Rahvuskongressi toimkonnale. Nii näit. ei olnud EK, ERN, ERF ja üks söjameeste esindaja (A. Paas) päri formulatsiooniga, et "eestluse tahte avaldajaks tabas maailmas on vabadel valimistel moodustatud esindusorganisatsioonid", soovides formulatsiooni lõpus ainult "eesti organisatsioone", kustutades maha "vabadel valimistel moodustatud". Rootsi Eestlaste Esindus jäi esimese formulatsiooni juurde kindlaks.

Kokkulepet ei saavutatud ka formulatsioonis: "Okupeeritud kodumaaga suhtlemisel olgu peareegliks ettevaatus ja ettenägelikkus, et ei kahjustuks sealsete kaasmaalaste saatust. Tuleb vältida iga tegu, mis okupatsioonivõimu kestvust pikendab. Sama kehtib n.n. kultuurilise koeksistentsi kohta".

Siin nõudsid ERN, ERF, EK ja söjameeste edindajaist Ants Paas ja Villem Saarsen lõpplõigu ärajätmist ("sama kehtib kultuurilise koeksistentsi kohta").

Märkida võib, et vaidluseall olevad formulatsioonid, mida koosolekule esitas formiliselt Esindus, on tegelikult formuleeritud ülemaailmse Kesknõukogu ja teiste maade üldvalimistega moodustatud keskuste poolt, mis pärast rahvuskongressil nende formulatsioonide muutmine eeldab ka nende organisatsioonide poolt kompromissi.

Järg. lhk. 7.

121 44 Johannishov

EPL *26. aprillil 1972*

Kelle poolt olla?

Rootsi on oma neutraliteeti viimastel aastatel tõlgendanud selliselt, et võimalikuks osutub seisukohavõtmine rahvusvahelistes konfliktides, kusjuures lähtepunktiks peab olema õiglus ja idealism. Vastavalt sellele ongi näiteks peaaegu seinast-seinani poliitilises skaalas asutud seisukohale, et Ameerika Ühendriigid on "süüdi" Vietnami sõjas ja toetatakse täie innuga kommunistlikku poolt, kes teatavasti jaguneb Põhja-Vietnami valitsuseks ja viimase poolt (N. Liidu ja Pekinig-Hiina materiaalse abiga) toetatud sissiarmeeks, kes siin omaks võetud seisukoha järele tegelevad Lõuna-Vietnami "vabastamisega" koos Hanoi regulaarsete vägedega.

Just paregu on need vabastajad vahepealses vaikuse perioodil formeeritud tanki- kaugsuurtükiväe ja raketiüksustega ofensiivis ja vabastamine sellisel kujul, kui seda Hanois, Moskvas ja Stockholmis kujutletakse, oleks juba teostunud välksõja vormis, kui mitte jälle ameeriklased, kes ju on välja kolimas, vastu arvestusi siiski edasiliikumist takistasid tugeva lennu ja mereväe koondamisega. Seda pannakse pahaks ja ebahumaanseks, eriti selle taustal, et president Nixon nagunii on lubanud välja kolida ja asja vietnamlaste endi lahendada jätta. Nüüd aga osutub, et ameerika väljaõppega ja varustusega lõunavietnami armeel vähemalt praegu ei ole veel võimet peatada vene väljaõppega ja relvadega *kommunistlikke vägesid. Mis seab* küsimärgi alla Nixoni väljakolimisaktsiooni, sest eelduseks pidi olema küllaldase enesekaitsevõimega pärismaalasist armee kohalejäämine. Ja ilmne on, et Põhja-Vietnam on end varustanud Pariisi mitmeaastaste "rahuläbirääkimiste" ajal vahenditega, et maad omal viisil ühendada.

Muidugi on siin ebaloogiline, kui vallutuskatset väljaspool peetakse "loomulikuks" ja seile tõkestamist "ebaloomulikuks". Kui kusagil eisoovitud poliitilist lahendust, siis just ofensiivi käimapanejate juures, kes arvestasid, et maailmaopinnioni praeguse seisundu juures nad ei kohta muud vastupanu, kui seda, mida lõunavietnamlased suudavad pakkuda. Selle taustal on näit. rootsi riigipäevavaidlustel ilmnenud kalduvus vabastada kommunistlik pool igasugusest süüst ja süüdistada ainult mittekommunistlikku, s.o. USA-d, kes teatavasti kuulub demokraatlike maade hulka. Need, kes püüdsid probleemi vaadelda õiglasemalt, said nüüd "nina pihta" ja häbimärgistati "USA-pooldajatena".

Küsimuse, kelle poolt olla maailma konfliktides, on teinud lihtsaks see massivne propaganda, mis on tabanud Rootsit ja kogu läänemaailma. Kui vanasti uudis vananes paari nädalase nämmutamise järele, siis Vietnami-probleemis on osav infiltratsioon massmeediumeis muutnud selle vana töe, tekitades ühe püsiva erandi: kõik aegub nagu harilikult kiiresti (vene invasioonid Ungarisse ja Tshehhoslovakkiasse, Ulbrichti-müüri ehitamine ja olemasolu, raudeesriie, ida agressiivne relvastumine, ülelennud ja naabrite territoriaalvetesse tungimised jn.e), mitte aga Vitenami probleem, kuigi see on palju kaugem ja näit. Põhjala perspektiivist tohutult kauge. Kuid ometi on ajupesemislik propaganda selle asja teinud suupäraseks ja saavutanud isegi olukorra, kus ka demokraatlikud ja mittekommunistlikud ringkonnad võtavad omaks teesi, et just kommunistid on Vietnamis vabastajad või igal juhul paremad kui mittekommunistid ja nende rezhiimi kaitsvad demokraatlikud ameeriklased.

Ometi peaks kõigile selge olema, et ka USA on poole valinud idealistlikel motiividel ja pidades kommunistlikku "vabastamist" rahvaste orjastamiseks. Ka neil on motiivid tugevad: Üheski kommunistliku rezhiimi alla sattunud riigis ei ole kaitstud inimõigused ja vabadused, need on valitsetud terroriga, mis näit. Stalini ajastul nõudis mitmekordselt rohkem inimohvreid kui kunagi kõigi poolt hukka mõistetud Hitleri-rezhiim.

Paraku on masspropaganda hakanud juhtima avalikku arvamist ja individuaalseid seisukohti, sest vaba ja loomulikku olukordade arutamist toimub vaid harva. Tulemuseks on ühelkülgne kallak (ka neutraliteedist), kus alati on kaitstud kommunistlik pool demokraatliku vastu. Ja siit siis paradoksaalne resultaat: *vabadust kaitsev* demokraatia tembeldatakse kaasaja suurimaks "agressoriks", samal ajal kui pigistatakse silmad kinni asjaolu ees, et tõeline agressor maailma suurima armeega ja maailmavallutuse ambitsioonidega saadab tanke ja suurtükke "rahu huvides", rääkimata tõsiasjast, et ta on orjastanud 100 miljonit inimest Euroopa südames. Mõnikord avanevad silmad alles siis, kui probleem tuleb oma ukse ette: mis arvatakse siis, kui äkki ühel päeval mõni vasakäärmuslik grupp kuulutab end "Rootsi vabastusarmeeks"? KFML programmis näit. on aktsepteeritud vägivald ühiskonna "vabastamise" vahendina.

KLA

Sõimunimi

Balti Instituudi Eesti-Läti lüürika- ja muusikamatinee programmi olid korraldajad paigutanud m.h. Ivar Grünthali rootsi keeles kirjutatud luuletuse, mille pealkiri oli "Tricky-Dick slicker sig om munnen" (Triki-Dick nilpsab keelt). Kuna rootsi ajakirjanduses sageli tarvitatakse USA presidendi Richard Nixoni kohta pahatahtlikku sõimunime "Tricky-Dick", siis jääb mulje, et Ivar Grünthal (kes mõne aja eest deklareeris oma marksistlikku tõekspidamist), on katsunud luulevormis politiseerida. See mujdugi paneb ka USA-vaenulise end. eksiilministrist poeedi keelt nilpsama loorberite järele teatud pool. Iseasi on aga, kas Balti Instituudi auväärsed liikmed nilpsavad temaga koos odavate loorberite järele?

VÄLISKOMMENTAAR

MOSKVA STRATEEGIA

Saksa Atlandiühingu kokkutulekul Stuttgartis märtsi algupoolel esines läänesaksa ajakirjanduse mõjuvõimas esindaja Axel Springer pikema poliitilise kõnega, milles ta käsitles Moskva strateegiat Euroopas. Tema kontserni kuuluv ajaleht Die Welt refereeris kõnet lähemalt oma 37. numbris, pühendades selleks terve leheküljе. Sissejuhatusena on Springer tähendanud, et alles hiljuti, möödunud aasta 26. oktoobril Ameerika pressiklubis Washingtonis peetud kõnes on ta seletanud, et Euroopa vabaduse püsimine ja langus oleneb Atlandiliidust. Vahepeal on hakanud veelgi suurenema oht, et Nõukogude ähvardus Euroopale kasvab. Springer meenutab sel puhul oma kokkusaamist Hrushtshoviga 1958 suvel, kusjuures läbirääkimised kestsid kaks tundi ja osutusid erakordselt õpetlikeks. "Se oli kõige selgusrikkam, rabavam ja valjum poliitiline jutuajamine, millest ma kunagi olen osa võtnud", ütleb Springer. "Hrushtshovi juures ei suutnud ei tema intelligents ega matsikavalused varjata, et minu jutukaaslane oli ülekohtuse süsteemi esindaja ja organiseerija, kes mõtles hoopis teistviisi kui meie Läänes, ja kes pidas õigeks reegleid, ms meile olid vastuvõtmatud. Igale mõistuslikule argumendile oli vastuseks kas kulunud ideoloogia või otsene ähvardus jõuga."

Viimasest sõjast saadik pole Nõukogude Liidu maailmapoliitika ennast oma sihtide poolest karvaväärtki muutnud, ütleb Springer edasi. Eesmärgiks on ikka: esiteks, sõjaliste vallutuste konsolideerimine Ida-Euroopas; teiseks, kogu Saksamaa sovjetiseerimine, kolmandaks, hegemoonia Euroopas. Seda ülemvalitsuse taotlust esitatakse sakslastele nüüd odava demagoogia kaudu kui rahu poliitikat. Aga Nõukogudele on see poliitika, mis peab etie valmistama ülejäänud Euroopa vallutamist. See on vastanud rahule ja julgeolekule. NATO peasekretär Luns ütles Ameerika pressiklubis 26. oktoobril peetud kõnes, et "Nõukogude sõjaväelise jõu kasvamine ületab kõiki enesekaitse mõistuslikke vajadusi". Tal on kahtlemata õigus, sest pingelangetamise poliitika märgi all ei vähenda N. Liit oma relvastust, vaid suurendab seda pidevalt. Eriti silmapaistev on see konventsionaalsete relvade alal. N. Liidus soetatakse üha uusi võimsaid soomusvägesid ja tehakse ühtlasi kõike võimalikku, et NATO-st ka merejõudude poolest ette jõuda. Samuti iseloomustav on tõsiasi, et N. Liidu ja Varssavipakti teiste liikmesriikide salaluures Atlandiliidu maades on võtnud rekordilise ulatuse.

Nõukogud on muidugi teadlikud, et nii kaua kui ameeriklased püsivad Euroopas, ei ole Moskval võimalik oma eesmärke saavutada. Järelikult on ameeriklaste tagasitõmbamine nõukogude Euroopa-poliitika kõige pakitsevam ülesanne. Usaldusväärsetel andmetel loodab Kreml nimelt, et kui ameeriklased Euroopast lahkuvad, siis kulub vaevalt kümme aastat selleks, et Lääne-Euroopat pärast teatud "neutraalset vaheaega" Nõukogude ülemvalitsuse alla viia. Springer seletas edasi, et mis puutub Nõukogude sõjaväelistesse eesmärkidesse ka kavadesse, siis on saanud teatavaks tshehhi kahe kindralstaabiohvitseri kaudu, kes olid Varssavipakti juhatuse kõrgematel kohtadel ja seepärast said teadlikuks ka kõige salajasematest dokumentidest. Mõlemad tähendatud ohvitserid on alles hiljuti ära hüpanud, nende nimesid on aga veel vara avalikkusele teatavaks teha.

Saadud informatsioon tõendab igatahes, et Kreml peab sõjalisi aktsioone endiselt abinõuks poliitikas sihiga anastada kogu Saksamaad, kusjuures Bonni "idalepingud" on üheks teguriks. Põhimõtteliselt püüavad Nõukogud vältida suurt üldsõda nii euroopalises kui ülemaailmses ulatuses. Kavades käneldakse seevastu "piiratud" ja "lokaalsetest" sõdadest. Mõlemad sõjaviisid lähtuvad ainult konventsionaalsete relvade kasutamisest. Tuumrelvadele jääks seejuures ainult heidutav tähendus. Nõukogude väejuhid arvavat nimelt, et kuna maailmas tuntakse paanilist hirmu võimaliku tuumasõja eest, siis peaks olema vastavalt kergem sõjaväelist interventsiooni kontrolli all hoida. Springer nendib sel puhul, et Nõukogude näilik pingelanguse- või koeksistentsipoliitika väljaspoole annab neile sisemiselt võimaluse peaaegu totaalseks ja seni rahuajal enneolematuks sõjamasina ülesehitamiseks. See ei vasta lääne mõistele rahust, kuid on kooskõlas Moskva strateegiaga Euroopa alistamiseks.

A. K.

Milline võiks olla mõnusam ühiskond?

BORÅS (EPL) — Borås Tidningi vastava rubriigi all "Dagens boråsare" 'ilmus 8. aprillil Ado Irvali artikkel, milles ta väljendab oma vasteid Borási linna kohta. Nimetatud rubriik ongi mõeldud foorumiks, kus kõik boråslased, kes soovivad, võivad oma seisukohti avaldada — "ägedasti, heatahtlikult, röömsalt, positiivselt, negatiivselt, konstruktiivselt või ainult arvavalt," nagu üteldakse sama rubriigi järelsõnas.

Ado Irval, kelle kohta tähendatakse, et ta tuli Rootsi põgenikuna a. 1944, on asunud Borásis 16 aastat ja olnud kooliõpetajaks samas 14 aastat, esitab oma soove linna parkide, suvekodude ja spordikooli suhtes.

Irval peab vajalikuks linnaparkide säilitamist linnakopsudena, kui puhkeplatse vanade ja noorte jaoks ja kui stuudiume koolidele. Ta soovitab, et linnaplaneerijad õpiksid üht-teist parkide korraldamise alal ülerahvastatud Hollandilt.

— Samuti peaks mõtlema tsiviilkaitse seisukohalt varjendite vajadusele koolides ja tööstustsentrumis, ütleb Irval. Juhtides tähelepanu relvastumisele Euroopas ja meenutades Müncheni-pakti Teise Maailmasõja eel, lisab ta:

— Väike Schveits ehitab praegu oma kodanikele hüpermodernseid varjendeid haiglate ja muude vajalike ruumidega.

Lähtudes asjaolust, et Borási elanikkonnas on ligi 10,5 protsenti, s.o. enam kui 8000 sisserännanut, kelledel puuduvad autod ja suvilad, leiab Ado Irval, et just nendele kui lihttöölistele tuleks mõtelda seoses suvekodude asutamisega traataedadevabasse loodusesse. Ta toob näitena kiriku suvekodu Almenäsis, mis asub kauni Öresjö kaldal, mille areaali peaks aga avardama üleujutatud maa-ala kuivendamise teel.

Edasi teeb Ado Irval ettepaneku suve-spordikooli startimiseks 100—200 koolinoorele. — Kui paljud meist on mõtelnud noorsoo situatsioonile tänapäeva linnaühiskonnas? küsib ta.

Organiseeritagu ja juhendatagu noorsoole vabaaja-tegevust spordi alal. See ei maksa sugugi rohkem kui see kahju, mis tegevuseta noorsugu tekitab ühiskonnale. See ei ole mingi uudne ettepanek, tähendab Irval. Paljudes idariikides, Inglismaal, Prantsusmaal ja USA:s on korraldatud koolinoorsoole suvevaheaja-tegevus — võimlemises, ujumises, kergejõustikus, tennises jne.

Irval arvab, et kui linnakassa ei võimalda mainitud alade korraldamist, siis võib-olla aitavad paljud vanemad kaasa majandusliku panusega oma laste füüsiliseks kasvatuseks.

— Just nüüd on meil rohkesti töötuid, kes töötaksid meeleldi vabas õhus. Oleks irooniline, kui Rootsi, üks maailma rikkamaid riike ja maa-ala suuruselt neljandal kohal Euroopas, ei oma võimalusi, et muretseda uusi või korraldada oma seniseid rekreatsioonplatse suuremate linnade juures, ütleb Ado Irval lõpuks.

MR

● Kunstnik Erik Pehap Torontost esineb ühe akvarelliga ja ühe värvilise joonistusega läänesaksa näitusel "Aadam ja Eeva tänapäeval", mille korraldas saksa kunstidevalitsus kestab aprilli lõpuni.

Charter kasvab üle pea

MADRID (EPL) — Cahrterlennud on kasvanud lennuliinidele tugevasti üle pea, selgus rahvusvahelisel õhutransportide kongressil Madridis, mille korraldajaks oli IUTO, rahvusvaheline Turismiorganisatsioon. See oli esimene sellelaadiline maailmakongress ja ainsa eestlasena viibis seal rootsi esindajana konsumentnõunik Ursula Kanep-Wallberg, kadunud kol. Kanepi tütar.

Ursula Wallberg tõhutas kongressil, et liinilennuseltsid on ise tekitanud praeguse olukorra, kus nad on sunnitud võistlema charterlennuga, mis on tohutult odavam. Lennuliinid juhtisid turismi algusest peale chartersüsteemile, kusjuures arengus on nendel endil tekkinud ülekapatsiteet, tingitud osalt nende hinnapoliitikast. Kui lennuliinid tahavad võistelda charterlendudega, siis peab neil olema tunduvalt madalamad hinnad.

Kongressi peahuvi oligi suunatud õhutranspordi-probleemidele, eriti aga liini- ja charterlennu vahekordadele.

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
331 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 147:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 53:-
Kuu ..... kr. 15:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1972

Stipendiumid

Rootsi-Soome Kultuurfond jagas 1972 a. n.n. "kultuuritööliste" stipendiumeid kokku 1.034.000 kr. suuruses. Rootsi poolele langenud viiest kultuuritöölisstipendiumist anti üks Södertälje muusikaintendendile **Harry Ollile** 5000 krooni suuruses.

SIIT ja SEALT

● Londonis sündis Anita ja Arno Jaanimägile poeg Jonas Peter August.

● Eskilstunas sündis Maj-Lis ja Gunnar Ambrosele tütar.

KULTUURIPÄEVAD New Yorgis ettekannete ja DISKUSSIOONIGA

NEW YORK (VES) — "Kultuuripäevad 72" kogusid Lihavõttenädalaks New Yorki rohkesti eesti nooremat vaimset generatsiooni. Nelja päeva jooksul küneldi eesti kultuurilistest küsimustest, peeti ettekandeid, diskuteeriti ja lahutati meelt koosviibimistel. Kui arvukaks osavõtt neist üldiselt kujunes on veidi rakse hinnata, kuna koosolekuid, diskussioone ja ettekandeid toimus suuremates ja vähemates gruppides korraga. Arvukamaks osavõtult kujunes Rootsist saabunud A. Küngi ettekanne okup. Eesti kohta inglise keeles, millist kuulama oli saabunud eestlaste kõrval lätlasi ja ka ameeriklasi, kelledel perekondlikud sidemed eestlastega. Kuulajaskonna koguarvu võib hinnata tublisti üle paarisajaliseks. Kõikide ettekannete kohta tuleb märkida, et neid jälgis enamik huviga, nagu tõendas hilisem arvukas sõnavõtt. Kuulajaskond kokku kõikides erisküsimustes tõusis 250-st 300-ni. Sõpruspeost võttis osa vähemalt 175 isikut.

Osavõtjaskond koosnes rõhuvas enamikus New Yorgi ja lähemate osariikide kaasmaalastest. Kuid oli saabujaid ka kaugemalt — Torontost, Chicagost jne. kuni lõunaosariikidest tulnuteni. Päevade peakorraldajana olid ülesandeid toimkonna esimeestena jaganud Juhan Kurrik ja Rein Luning, kes neid täitsid hästi. Korralduses ja sisus võib päevi pidada paremaiks senini olnuist ja ka hästi läbiviiduiks.

Päevad algasid juba "enne avamist" Carnegie Rectal Hallis toimunud kontserdiga, mille lõppedes jõuti avatalituseks koguneda Eesti Majja alles ekl1a 10 õhtul, mis avamistoimingu viis veel hilisemale ajale. Kuid see ei seganud hoogsust, millega asja juures oldi.

Pärast lühikest sissejuhatust Juhan Kurrikult algasid päevad sõnavõtuga ja heade soovidega E.V. esindajalt E. Jaaksonilt. Teisena kõneles H. Raudsepp, tutvustades kogunenuid karakaturist Edmund Valtmani loominguga ja elukäiguga tema karikatuuride näituse puhul samas Eesti Majas suures saalis Kultuuripäevade puhul.

Dr. Ivar Ivask vaatles oma ettekandes kodumaa kirjanikest Jaan Krossi kui meie kultuuriruumi kroonikut ehk "mitmepõllu pidajat" Klio silma all. Jaan Kross on neid eesti kirjanikke kodumaal, keda kadunud vanameister F. Tuglas oma viimses uutluses mainis lootustandvamana uue põlvkonna kirjanikest.

Nüüd on temale juba teistkordselt annetatud F. Tuglase nimeline novelliauhind. Selles on rõõbasjooni kadunud Tammsaarega, kui ta omal ajal südamliku tunnustuse andis K. Ristikivile, kes võitis I auhinna "Looduse" romaanivõistlusel teosega "Tuli ja raud".

Kui Ristikivi oli tollal vaid 25-a., siis debüteeris Jaan Kross temast mitteolenevail põhjustel proosakirjanikuna alles 50-aastasena. Kui aga Ristikivi on vöörsil edukalt viljelnud ajaloolist romaani Ohtumaa laiahaardelisest ajaloost, on Kross kiindunud oma loominguga kodumaa küllalt dramaatilisse minevikku.Aga möödunu taaselustajaine ületavad mõlemad taidepärasuses oma eelkäijaid selles — Bornhöhet, Vildet,Metsanurka. Nii Ristikivi kui ka Krossi loov mõte süttib kangelase ja ohvri, päästja ning reeturiga seotud probleemidekomplaksi alatasa muutuvaist tõlgendusist.

Samal ennelõunal toimus ka Vootele Vaska loeng tõest ja õigusest tänapäeval.

Kunstinäituse avamise järele toimus kaks seminari, üks Kanada Metsaülikooli, teine luulehuviliste grupile.

Metsaülikooli küsimusis andis selgitusi prof. dr. O. Träss Torontost, tõstatades küsimuse, mida saaks korraldada edaspidi paremini ja millised on seniste osavõtjate muljed ning soovid Metsaülikooli suhtes. Märkinud, et üritusega on tahetud tuua nooremat generatsiooni kokku, et neid tutvustada enam eesti keele ja kirjandusega, luulega, kunstiga, rahvaluulega ja muu eestiainelisega, ja et harrastada koosolemise ajal ainult eesti keeles kõnelemist. Suureks ülesandeks oli ka noorte omavaheline kokkuviimine vastastikuseks tundmaõppimiseks.

Lektorid on püüdnud olla kohal kogu aeg, et vastata ettekannete põhjal tekkinud küsimustele ka hiljem. O. Träss käsitas küsimust huvitavalt.

Hilisemais sõnavõttudes selgitati, mida tulevikus võiks paremini või teisiti. korraldada. Üldine mulje seminarist on, et Metsaülikool on vajalik, et teha ja anda seda, mis puutub eestlust ja mida USA ning Kanada ülikoolid ei anna.

O. Trässi aruandelisest seletusest kuuldi, et igal aastal pooled Metsaülikooli saabunuist on seal esmakordselt. Sooviavaldusi on saabunud keskmiselt iga kord 120, kelledest ühel-teisel põhjusel pole sisse pääsenud 10, maksimaalselt kuni 20.

Eelseisval aastal on kavas kooli laiendamine, kuna kohale on oodata peale USA ja Kanada ka teistest maadest eestlasist noori.

O. Träss lisas üldiseks teadmiseks, et kui Metsaülikooli tullakse vähese eesti keele oskusega, on raske jälgida loenguid. Need, kellede kohta märkus käib, peaks enne Metsaülikooli tulemist tegelema aastapäevad eesti keelega, et saada seal täielikult pakutava osaliseks.

Metsaülikool on mõeldud kõikidele noorele. Ülikool pole oluline, oluline on huvi asja vastu. Alati on Metsaülikoolis olnud neid, kes pole ülikoolides õppinud.

Dr. Felix Oinas oma ettekandes "Kalevipoeg ja selle kodumaine ning rahvusvaheline tagapõhi" käsitles kõigepealt meie rahva-eepose vastu tekkinud suurt elevust ning huvi 1830-ndail aastail, mil Soome "Kalevala" mõjul hakati tungivalt soovitama "Kalevipoja" loomist.

Dr. Oinase ettekande peaülesandeks oli käsitella "Kalevipoja" rahvaluulelis t tagapõhja. Kõige varasemad muistendid näitavad Kalevipoega kui titaanlikku loodushiidu, kes on kandnud ja pildunud kive, niites ja kündes vorminud meie maastikku ja magades jätnud järele oma "sänge". Seniste uurijate poolt on arvatud, et need muistendid on tulnud meile peamiselt Saksast ja Skandinaaviast. Köneleja esitas Kalevipoja hiilutraditsioonile üksikasjalisi vasteid Jugoslaaviast ja Bulgaariast, ja viitas samasugusele traditsioonile mägede piirkondades üldse. Dr. Oinase arvates on küsimuses ürgvanad pärimused, mis on leidnud pinda seal, kus looduslikud tingimused seda võimaldasid. Meilgi leidub seda traditsiooni peamiselt Ida-Eesti aladel, kus jääaja järeldusel oli tekkinud vooremaastik vaokujuliste mägede ja orgude ning suurte rändrahnudega.

Dr. Oinas suhtus kõigiti pooldavalt peamiselt meie silmapaistva "Kalevipoja" uurija, dr. August Annisti poolt esitatud seisukohasse,mille järgi vana Vene ülimsugu peab põlvenema Eestist ja selle naaberaladelt Ingerist ning Karjalast.

Seda näitavad vene kroonikate andmed Kolõvaneist (s.o. Kaleveist), kes esinesid sõjapealikuina, ja vene jutustavais lauludes esineva kangelase Kolõvanoivi või Kalõvanovitsi (s.o. Kalevipoja) nimed. Kalevit ja Kalevipoega näidatakse vene lauludes tugevamana kui vene oma sangareid. Venelased tegid meie Kalevist "Ivan Kalevi" ja "Ivan Kalevipoja".

Ettekande lõpposas käsitles dr. Oinas "Kalevipoja" koostajate Fählmanni ja Kreutzwaldi ja n.n. "Kalevipoja ristiisade" tööd, mis nõudis kõigepealt väga mitmekesise ja sageli vastukäiva ainestiku ümbertöötamist ja ümbertõigitsemist. Selle tulemusena saimegi umbes sada aastat tagasi oma eepose. Kreutzwald nägi eepose ülesannet kõigepealt selles, et Eesti nimi saaks ausse ja et eestlased tõlplase kombel ei hakkaks oma sugu ja sündimist teiste ees ära salgama.

ÜLIKOOLI ORGANISATSIOON EESTI VENE MUSTRIS

Arvuka kuulajaskonna oli kokku toonud laupäevane laudkonnavestlus tänapäeva kõrgema hariduse ja haridustegelaste kohta okup. Eestis.

Kaastegevad laudkonnas olid dr. agr. E. Järvesoo, MIT-s uurimisalal töötav dr. K. Soosaar, dr. chem. H. Suri ja füüsika dr. prof. T. Timusk. Moderaatorina tegutses dr. E. Järvesoo, kes töötab õppejõuna Amhersti ülikoolis. Tema andis ka ülevaate praeguse Tartu ülikooli ja üldse kõrgemate õppeasutuste kohta okup. Eestis, milliseid on kuus.

Siin tuleks lisada, et iseseisvas eestis tegutsesid Tallinna ja Tartu ülikoolide kõrval kõrgemate õppeasutustena veel konservatoorium ja kunstialadel Pallas ning Tallinna kõrgem kunstikool. Okup. Eestis on end ülikoolist iseseisvaiks eraldatud metsateaduskond, põllumajandusteaduskool ja loomaarstiteaduskond. Põllumajanduse akadeemiaks. Uuena on juurde tulnud pedagoogiline instituut, millist loetakse ka kõrgemaks õppeasutuseks. Selle ülesandeid täitis suurema põhjalikkusega vabas Eestis Tartu Ülikool. E. Järvesoo märkis praeguste Vene mustris korraldatud ja kõrgemaiks õppeastusiks loetuis õppijate üldarvu 12.000-ndele, millele lisanduvad õhtused õppijad ja kaugõppijad.

Ta väitis, et ülikool on Moskva korraldada. Eestit valitsevail võimudel on seal vähe ütelda, olgu kraadide andmisel, olgu muudel aladel. Tartus praegu rektoriks oiev A. Koop on vene eestlane ja hariduse saanud parteiliinil.

Köneleja andis hea ülevaate olukordadest, mille kaudu mõistetavaks sai selgelt see traagika, millesse asetatud okupatsiooniga Eesti Õppeasutustes püüitakse aga teha mis saadakse ja mis võimalik, hariduslikul alal. Rõhutamist leidis fakt, et Tartu ülikool on kuulus endiselt fennougristika alal.

Mis puutub üliõpilaskonda, siis see pole enam kaugeltki omaaegne. Õpitakse päevaste õppijate 2/3 osas stipendiumitega, mille suurus aastas 330—340 rbl., mis katab vast poole elamiskulutusi.

Käsitamist leidsid lähemalt õppimisvõimalused kõigi nende iseärasuse ja raskustega.

Teised laudkonna liikmed kõnelesid kokkupuuteist sealsete tegelastega ja teadusliku töö võimalustega.

Kuulajaskond reageeris laudkonnavestlusele elavalt küsimustega, milledele saadi selgitusi ning vastuseid.

Kultuuripäevade raamidesse kuulusid veel kontsert Carnegie Recitai Hallis, kus esitati uut eesti helioomingut Kaljo Raidilt. Helen Tobiaselt ja Lembit Averssonilt. Interpreetideks olid pianist Maaja Duesberg, viiuldaja Valdeko Kangro, alt Irene Loosberg ja helilooja Kaljo Raid ise tsehllistina.

Teatrialast külakosti eesti luule teatrivormis peegeldajana andis Toronto noortegrupp "Savi".

ÜEP KUNSTITOIMKONNA TEADAANNE

Juhime lgp. eesti kustnike tähelepanu sellele, et viimaseks kunstiteoste vastuvõtmise tähtpäevaks Torontos on 1. mai. Sellega on 1. märtsi asemel tähtaega pikendatud ühe ku võrra. Hiljem saabuvaid teoseid ei saa enam vastu võtta, kuna väljapanekud soovitakse kataloogi sisse kanda. Kunstiteoseid saata: Mars. Benita Vomm, 122 Barker Ave., Toronto 560, Ont., Canada.

● Pianist Arvi Sinka esines Grand Rapidsis Michigani osariigis USA-s klaveriõhtuga ja arvustus konstateeris: "Arvi Sinka on esimesejärgu klaverikunstnik".

Natsidel oli kavas vallutada Vatikan ja küüditada paavst

Hitleri kavadest paavst Pius XII küüditamiseks jutustas ajakirjale "Stern" (nr. 17 — 1972) end. Himmleri sideohvitser Juhi peakorteris Waffen-SS kindral Karl Wolff, kes praegu 71 aastat vana ja kes pärast 11-aastast vangistust (vabastati tervislikel põhjustel) elab nüüd pensionärina Darmstadtis. Seletuse Pius XII küüditamise kavade kohta andis Karl Wolff (märtsis 1972) ka Münchenis piiskopkonna konsistooriumikohtule. Küüditamise kavade loomise põhjustas Hitleri veenе, et paavst oli kaasosaline Mussolini kukutamises. Käsu küüditamiskavade loomiseks ja Vatikani okupeerimiseks sai Wolff 12. septembril 1943 Hitleriit. Ühtlasi määrati ta siis kõrgemaks SS- ja politseijuhiks Itaalias.

Oma pika vaikimise nende kavade osas katkestas Karl Wolff nüüd sellepärast, et üks Vatikanis töötav teadlaste rühm avaldas ajakirjas "La Civilta Cattolica" (19. veebr. 1972) kirjutise Hitleri kavadest paavsti küüditamiseks. Wolff jutustas nüüd, et septembris 1943 teadsid paavsti Küüditamise kavatsusest ainult kolm isikut: Hitler, Reichsführer SS ja tema.

Oma käsus nõusid Hitler, et Wolff võimalikult pea okupeeriks Vatikani, konfiskeeriks kõik arhiivid ja kunstivarad ning küüditaks paavsti koos kuuriaga kas Saksamaale või neutraalsesse Liechtensteini.

Põhjendusena märkis Hitler — ta ei soovivat, et paavst ja tema õukond langeb kas liitlaste kätte või nende poliitilise mõju ja surve alla.

Kavade koostamiseks ja vajalike jõudude koondamiseks andis Hitler (pärast Wolffi poolt Itaalias esineva olukorra selgitamist) 4-6 nädalat aega. Paavsti küüditamise õigustamiseks pidi Wolff "avastama" (see tähendab — ise koostama) dokumendid, mis kõnelevad paavsti tegevusest Mussolini kukutamisel ja tema koostööst marssal Badoglioga ning Itaalia kuningakojaga.

Kava, mille Wolff esitas Hitlerile, nägi ette Vatikani ümberpiiramise. Selleks tuli rakendada 2 000 meest. Ka oli kavas, et kõik Vatikanis viibivad antifashistid, desertöörid ja juudid vahistatakse, samuti Vatikani kuberner. Välkkiirelt — ja esimese sammuna — kavatseti vallutada Vatikani ringhääling.

Spetsialistide grupid (igas 30 — 60 meest) pidid pakkima kõik kunstivarad (60 000 maali), raamatud (500 000 köidet) ja inkunaablid (arvult 7000) transpordiks Saksamaale. Paavsti ja kardinalide vahistamiseks kavatseti rakendada langevarjurid. Vaimulike transpordiks Saksamaale tuli kasutada soomusautosid, millede kolonni pidi eskortima üks politseirügement.

Itaalias katsus Wolff mitmete usaldust väärivate isikute kaudu paavsti hoiatada. Ka käis ta mitmel korral Hitleri peakorteris, kus ta esitas põhjusi ettevõtte viivitamiseks. Selles osas kolmas kohtumine toimus detsembris 1943. Wolff esitas siis lõpliku kava paavsti küüditamiseks, kuid avaldas ühtlasi kartust, et paavsti küüditamine aktiviseerib Põhja- ja Kesk-Itaalias tegutsevad partisanid (150 000 — 200 000 meest) ning mõjutab negatiivselt ka rahva hoiakut sakslaste vastu, sest katoliku kirik oli siis Itaalias ainus autoriteet, keda rahvas tunnustas.

Et vältida asjatuid kaotusi ja hoida rahvas sakslaste suhtes neutraalsena, soovitas Wolff näilist koostööd katoliku kirikuga, ja sellest sõltuvana ka ootamist Pius XII küüditamise osas, sest "paavst võib meile veel kasulik olla." Hitler nõustus Wolffi ettepanekuga tema vastutusel. Seega vältis siis Wolff paavsti küüditamise.

Paavsti kohtas Wolff 10. mail 1944 ühel salaaudientsil. Et see toimus,selle kohta leidub Vatikanis veel tunnustajaid. Kõnelus toimus saksa keeles. Millest paavst ja Wolff sellel kohtumisel kõnelesid, jääb saladuseks, sest Wolff andis selleks siis paavstile sõna. Ajakirjale "Stern" märkis Wolff ainult, et "me arutasime aktuaalseid probleeme". Audients kestis üle tunni aja.

Kas teie lapsed ja lapselapsed loevad

EESTI PÄEVA-LEHTE?

Sellе kaudu seotakse nad eestlusega ja Eesti probleemidega. Paljud vanemad peavad oluliseks tellida lehte ka oma lastele kingitusena, et nad harjuksid eesti oma lehte lugema.

SOOVITAGE EESTI PÄEVALEHTE NENDELE, KES VEEL EI OLE TELLIJAD

EPL saadab meeleldi proovinumbreid.

PINNADE ÕHTU UPPSALAS

UPPSALA (EPL) — "Kõnelda kultuurist ilma teatrit mainimata ei saa. Kõnelda Eesti teatrist ilma Paul Pinna osatähtsust selles rõhutamata — ka ei saa." Selle moto all korraldas Uppsala Eesti Demokraatlik Klubi Signe Pinna ettekandega koosviibimise, mille nimetuseks igati sobis kutselehel seisev "Pinnade-õhtu".

Pühapäeval 16. aprillil koguneski ligi 50 kaasmaalast — kahjuks aga mitte ühtki noort tudengit ega siin võrsunud kultuuritegelast — Geijersgatanil asuva "Eesti Kodu" väikestesse nägusatesse ruumidesse. Demokraatliku Klubi perenaised olid katnud rikkaliku kohvilaua ning Stockholmist kohalesõitnud referent Signe Pinna võeti vastu südamliku aplausiga. Klubi esimees Johannes Lindvere tervitas kokkutulnuid ja iseloomustas Eesti Teatri grand old man'i Paul Pinnat kui tõelist "rahva meest", kes suurelt osalt tänu omaloodud kupleedele sai tuntuks igas kodumaa nurgas, kus iga külanäitleja püüdeks oli meistrit ennast imiteerida. Kuna hr. Lindvere oma noorepõlves ka oli tegelenud teatriga, oli tal omaltpoolt lisada mitmeid mälestuspilte kohtumistest Paul Pinnaga.

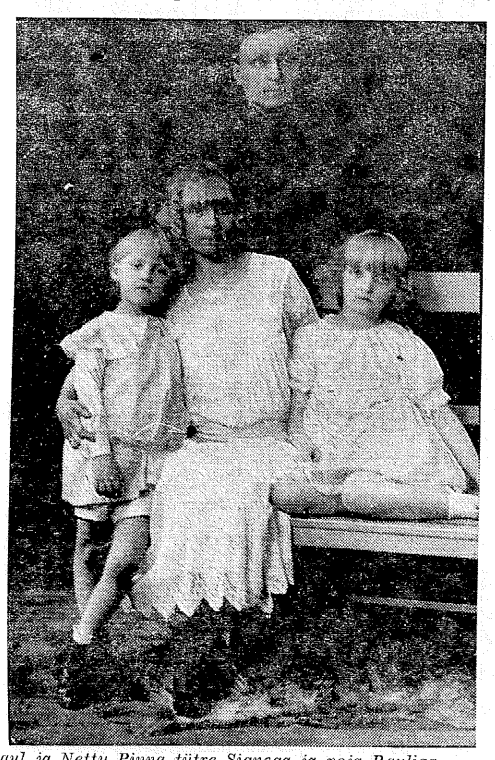
Järgnevalt võttis sõna Signe Pinna, kes esitas oma uute andmetega täiendatud loengu Paul ja Netty Pinnast, mida ta paaril korral teistes meie organisatsioonides edukalt on ette kandnud. Ta kõneles lihtsalt ja soojalt, siira tütre austusega oma vanemate vastu, Paul Pinnast kui komplitseeritud iseloomuga kunstnikust, kes oli nii saamatult ebapraktiline igapäevases elus ent nii hea ja hoolitseja isa oma perekonnale. Kui suvevaheajal teatritöö "Estonias" lõppes, algas Paul Pinnal uus gastroleerimine suvituskohtade "kurhausides" oma populaarsete kupleedega ja imitatsioonidega, milledest tütre arvates parim oli tuntud dirigente matkiv "Appenzelleri-number". Meie tuntud dirigenti Raimund Kulli imiteerides pani Pinna pähe suure lokkidega paruka, kuigi ka parukata efekt olnuks täielik. Kõik need suvised gastroleerimised ja muud esinemised olid sissetulekute suurendamiseks *vajalikud. Paul Pinna sooviks oli, et perekond muretult võis elada* ja et naisel ega lastel millestki poleks puudu. Kahjuks aga lõppesid kõik tema muud puhtmajanduslikud ettevõtted, nagu "Pauli baar" Pikal tänaval, fiaskoga. Sest kui baari peremeest ennast kohal polnud, et külalistega lauas istuda, ei tulnud ka külalised mitte.

Veel mäletas tütar, et nende Tallinna kodusse kord toodi kontori mööblit mingisuguse isa poolt kavavatsetud "büroo" tarvis. Millega too büroo tegelema pidi, seda ei tea Signe Pinna tänapäevani.

Isast kui näitlejast kõneldes ütles ta, et ei mäletanud kunagi Pinnat üht osa kodus õppimas. Küll aga oma ema Netty Adler-Pinnat, kes teatrivabadel õhtutel Signe ja tema venna Pauli voodiserval istudes rollivihik käes tasakesi omaette pomisedes mõnda osa pähe õppis. "See mu ema vaikne omaette sosin oli meile kaunimaks hällilauluks."

Isa aga hellitas oma lapsi eht-boheemliku joviaalsusega. Juhtus, et hilisööl teatrist saabudes hiilis ta laste magamistuppa ja puistas nende öölauale kompvekikuhja. Teinekord leidis tütar Signe hommikul oma voodi jalutsist väikese niuksuva kutsika.

Pikemalt peatus Signe ka oma ema mälestusel. Netty Pinna suri 51-aastasena Tallinnas 1937. aasta aprillis, pärast üheksa kuud kestnud rasket vaevlemist haigevoodis. Ta maeti

Paul ja Netty Pinna tütre Signega ja poja Pauliga

Kopli kalmistule ja tema haual ilutses valge nuttev marmoringel. Taolist kuju oli tookordne ooperiprimadonna Helmi Einer näinud Saksamaal ja soovis seda ka Netty Pinna haual näha. Ta pani oma armastatud kollegi ausamba heaks korjanduse käima, mis vajaliku summa sisse tõi.

Signe Pinna kõneles oma emast harda intiimsusega, iseloomustades Netty Pinnat kui hingestatud näitlejat, kes ta oma mehe sõnade järgi "mängis nagu looduselaps, andes mängitavasse ossa kõik oma närvid." Nii oli ta ka abikaasa ja emana, ennas.ohverdav ja alandlik arusaaja ning lohutaja.

Tema juurde pöördus ka tormitseva hingelaadiga lavasuurus Pinna pärast mitmete tormide möödumist ikka tagasi. Nüüd puhkavad mõlemad "estoonlaste" matusepaigal Metsakalmistul, kus kõik hauad on ühtemoodi äramärgitud roosakaspruunide marmortahvlitega ja kus ühise mälestussamba urnil ilutsevad J.Liivi mõtlema panevad sõnad "Kes minevikku ei mäleta, see elab tulevikuta."

Signe Pinna referaat lõppes ühise keskusteluga, kusjuures näitlejanna näitas pilte oma perekonnaalbumist, kus rariteediks osutus kõhna ja väsinud ilmega isa foto Siberi-päevilt a. 1942.

Väärika kontrastina mõjus korraldajate poolt referendi seljataha rippuma pandud karikatuuri suurendus Paul Pinnast loomutruu Napoleoonina.

"Pinnade-õhtuga" andis Uppsala kaasmaalaste pere järjekordselt töendi oma elujõulisest tegevusest loengute ja õpperingide näol, mis sageli kaks kuni kolm korda nädalas toovad kokku kultuurihuvilisi "Eesti Kodu" lubastesse ruumidesse.

KARIN SAARSEN

HUUMOR

6000 sipelgat otsustavad elevandi hukata, kuna see on hoolimatult tallanud nende pesa. Sipelgad ronivad elevandile selga ja hakkavad närimisega pihta.

Elevant raputab korra ja 3000 sipelgat kukub maha. Siis elavant raputab korra ja 2999 sipelgat kukub maha. Ainult üks kuraasikam sipelgas, keda pesas kutsutakse Hermanniks, jääb seljale püsima. Teised sipelgad karjuvad seepeale alt:

"Ära jäta, Hermann, ära jäta, kägista ta surnuks!"

*

Kaks vihmaussi roomavad õuele asetatud makaronikausist mööda. Vaatab üks vihmauss kausi poole ja ütleb põlastavalt teisele:

"Jälle see igavene grupi-seks!"

*

Kaks beebivankrit on kõrvuti pargipingi ees. Beebide emad on sattunud omavahel jutule ja siis hakkavad lõppeks jutule ka beebid. Küsib tütarlaps:

"Kas sa oled poiss või tüdruk?"

"Ma ei tea," vastab teine beebi.

"Noh, vaatame siis järele," ütleb tüdruk-beebi ja lõmbab teisel teki pealt ära.

"Sa oled ju poiss.

"Kust sa seda tead?" imestab poiss.

"Sul on sinised kingad jalas. Tütarlastel on kingad punased."

METSAKODU UUDISMAA
POSTIARVE 69 47 71 FALKÖPING
VABAÕHUPIIRKOND EESTI SKAUTLIKELE NOORTELE

● **Uus Meremaale saabusid kuuks ajaks Laine ja Sulev Raam Austraaliast Sydneyst, samuti on Uus-Meremaal külas John Kool abikaasaga ja pr. S. Peterson Sydneyst.**

Teadlasi Kanadasse

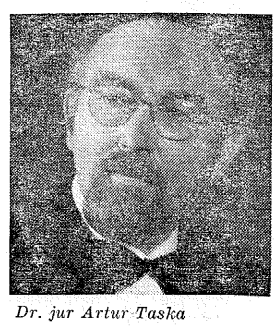
Ameerika mandril balti teadlasi koondav organisatsioon Association for the Advancement of Baltic Studies, Inc. korraldusel toimub koostöös Toronto Ülikooliga 11.-14.mail kolmas Balti teaduslik konverents.

Konverentsi töö toimub neljas sektsioonis — ajalugu, ühiskonnateadused, keeleteadus ja kirjandus. Konverentsil esitatakse üle 80 ettekande balti teadlaste poolt, kes peale USA ja Kanada saabuvad kohale Austraaliast, Saksamaalt, Rootsist, Norrast, Soomest j.t. maadest. Balti Instituudi liikmetest võtavad Toronto konverentsist osa ja esinevad ettekannetega Instituudi esimees fil. dr. Bruno Kalnins, juhatuseliige ja keele- ja kirjanduse sektsiooni juhataja prof. Velta Ruke-Dravina ja ajalooseksiooni liige Evald Uustalu.

Balti Instituudi esimehel seisavad seoses konverentsiga ees ka läbirääkimised AABS juhtkonnaga Ameerikas asuvate balti teadlaste osavõtu üle teisest rahvusvahelisest sümpoosionist balti probleemide üle, mille Balti Instituut korraldab 8.-9. juunil 1973 Stockholmis Hässleby lossis asuvas Põhjamaade Kultuurikeskuses.

SINI-MUST-VALGE JA EESTI VABARIIK

Kuidas 1884. a. Otepää eesti üliõpilasnooruse rahvusliku iseteadvuse ja teotahte välise tunnusmärgina püühitsetud sini-must-valge trikolooriist aegade väljel kujunes võitluslipp riikliku iseseisvuse eest ja see lõpuks Eesti Vabariigi loomisega määrati ka riigilipuks, sellest on pagulasaastail ajaloolase uurimishuviga ja suure süvenemislustiga korduvalt sõna võtnud dr. jur. Artur Taska. Tema artiklid ja sõnavõtud on ilmunud ajakirjanduse veergudel ja mitmesugustes koguteostes. temast on saanud tunnustatud asjatundja selles küsimuses. Autor on teemat käsitlenud väga mitmekülgselt ja ammendava põhjalikkusega, see on haaranud isegi sini-must-valge värvikolmiku esinemist eesti luules

Dr. jur Artur Taska

Oma verivärskes teoses, sisuliselt huvitavas ja trükitehniliselt kaunis raamatus "Sini-must-valge värvikolmik ja Eesti Vabariik" vaatleb Artur Taska lähemalt sini-must-valge lipu ja värvikolmiku esinemist Eesti Vabariigi sünnija saamisaegadel ning iseseisvusaastate ülesehitamise perioodil. Aine käsitluse ajalisteks piiritulpadeks on aastad 1917 ja 1940. Kuid teose eessõnast võib järeldada, et autoril on tööKavas sini-must-valge teemat kasutada eestlaskonna eluavalduste vaatlemisel ka iseseisvuse perioodile järgnenud rasketel katsumisaegadel — okupatsioonajad ja pagulusaastad. Jõudu tööle! Ootame huviga!

Oma teose kirjutamisel on Artur Taska isikliku arhiivi kõrval kasutanud materjale, mis leiduvad vaba maailma arhiivides ja raamatukogudes. Lisaks sellele on paguluses viibiv eestlaskond sellekohase üleskutse peale suure valmisolekuga varustatud autorit väärtuslike autentsete andmetega. Kaasaegsete tähelepanekud ja muljed annavad teosele ajavaimu peegeldava meeleolu ja elava hoo, autori täpsustavad ja selgitavad ääremärkused neile on omal kohal. Materjale on autor süsteemikindlalt kogunud ligi kaks aastakümmet. Muide, ta pöördumine vastavate asutuste poole materjalide saamiseks ka okupeeritud kodumaalt ei ole annud tagajärgi.

Autor vaatleb sini-must-valge lipu ja värvikolmiku esinemist Eesti ühiskondliku elu areenil ja rakendamist riiklikes institutsioonides. Lugeja tähelepanu kõidavad värvirikka ilmekusega kirjeldatud sündmused aastatel 1917 ja 1918, Eesti Vabariigi sünd laguneva tsaaririigi impeeriumis. See algas eestlaste võimsa meeleavaldusega ja rongikäiguga sinimust-valge rahvuslipu all Peterburis märtsikuus 1917, jätkudes hilisemate sündmustega kodumaal, kus meie rahvuslippe maha kisti ja jalge alla tallati. Nii vene sõdurite kui ka saksa okupatsioonivõimude poolt.

Järgnevad peatükid kirjeldavad Eesti Vabariigi väljakuulutamist ja sinimust-valge trikoloori tunnistamist riigilipuks, meeleolusid ja lahkuminevaid seisukohti selles küsimuses. Riigilipu statuudi loomine tõi kaasa rea rakendusliKke ülesandeid (sõjaväe lipud ja aukraadide tunnused, kaubalaevastiku lipud, Eesti Vabaduse Rist jne.) ja seadusandlikke akte, mida autor jälgib asjaliku täpsusega.

Pika Hermanni tornile pühendatud peatükis kirjeldab autor aega, millal eestlased olid oma elu korraldajateks ja valitsejateks omal maal. Sini-must-valge lipp Pika Hermanni tornis, Tallinnas Toompeal, oli väliseks sümboliks, tõendas eestluse võimu olemasolu oma esiisade maal. Artur Taska tõlgendab tabavalt meie tundeid tänapäeval järgmiste sõnadega: "Nii siin-, kui ka sealpool raudeesriiet näevad eestlased vaimus lehvivat sini-must-valget lippu Pika Hermanni tornis nii kaua, kuni püsib meie rahvast orjastav vägivallavõim meie maal. Ja tõelikkuses — kui Eesti maa ja rahvas on vägivalla ikkest jälle vaba."

Raamatu on välja annud Eesti Üliõpilaste Seltsi Vanematekogu Kirjastus Torontos. Trükitehnilises teostuses on õnnestunud matkitud sini-must-valge ideed Raamatut kaunistavad neljal suurel värvitahvlil rahvus- ja riigilipu mitmesugused kavandid, Eesti Vabaduse Risti liigikujundid, kaitseväe vormiriietuse tunnusmärgid ja eriotstarbega lipud.

Eelseisvate, lehvivate sini-must-valge rahvuslippude all korraldatavate Ülemaailmsete Eesti Päevade pidustuste ja demonstratsioonide taustal on Artur Taska raamatu ilmumine eriti tervitatav ja tähendusrikas. Ühes oma kõnes ütles riigivanem K. Päts aastaic eest (tsiteeritud Artur Taska raamatu järgi): "See lipp on püha kogu Eesti rahvale. Selle all on kasvanud meie rahvas ja võidelnud oma õiguste ja tõekspidamiste eest, see sümbol on ühendanud meie rahvast ning virgutanud tegudele. Selle lipu all on meis usku ilusamasse tulevikku, see ühendab meid ka edaspidi võitluseks oma riigi ja rahva eest."

Ed. Reining

Eestlaste seminar ROOMAS

Euroopaseminarist Roomas 11.—18. maini võtab osa 44 inimest.

Seminari kava on koostatud vaheldurlt loengutega ja arutluskoosolekutega seminarist osavõtvate noorte endi aktiivsel osavõtul. Samuti tutvunetakse Rooma linnaga, institutsioonidega ja siin töötavate rahvusvaheliste asutustega. Seminar toimub Euroopainstitutsiooni ruumides, mille rektor prof. Bruno Manzone on lubanud kaasabi anda Itaalia külaliseesinejate leidmisega, samuti itaalia-eesti noorteõhtu korraldamisega.

Itaalias toimuvad parlamendivalimised 7. ja 8. mail mõned päevad enne seminari algust. Seekordsed valimised toimuvad erakordselt ägeda valimispropagandaga, eksalteeritud õhkkonnas ja äärmusparteide kokkupõrgetega. Valimiste tulemused ning uue parlamendi koosseis selgub alles seminari lõpupäevadel. End. Itaalia finantsminister Matteo Lombardo esineb siis seminaris ülevaatega valimiste tulemustest ja Itaalia sisepoliitilisest olukorrast. Lombardo esineb ka teise loenguga: Itaalia, Euroopa ja kommunistlikud parteid.

Loengutega seminaris esinevad: J. Mihkelson, H. Mark, E. Penno, J. Maandi, A. Horm, A. Koern Kopenhaagenist, K. Vaigur, samuti prof. V. Salo Roomast. Lühemaid ülevaateid esitavad M. Kurdve, A. Käärik, P. Luksep ja T. Jürisoo.

Külastus Ed. Wiiralti hauale

Südasuvine Pariis on tulvil turiste. Nad tavaliselt jälgivad neid radu, mis tallatud paljude generatsioonide poolt: ööklubid, muuseumid, kirikud ja paadiga ringsõit Seinel.

Kui 1962. a. suvel autoga Belgiast tulles esimest korda välja jõudsin Võiduväravа juurde, siis peagu sihitult edasi sõites üht laia ja esindusliku bulvaari pidi itta jõudsin välja väiksele väljakule, mille vastasservaal körge kivimüüri taga näis asetsevat mingi pargitaoline ala.

Ilm oli kõrvetavalt kuum, ning lootsin leida kuskilt mõne väikese kohviku. Kivimüüri ehitatud massiivne sissekäik avardus poolsöörikujuliselt sissepoole, kuhu servale oma sõiduki parkisin. Kui parajasti olin tegelemas auto juures kaameratega, seades end valmis väikeseks ringivaatamiseks — vajus juurde mingis vormis tegelane, kes samas värava juures asuvast majakesest mind vist oli märganud. Osutudes kaameratele, tegi tõrjuvaid liigutusi, mida tõlgitsesin, et millegipärast selle riistapuu kasutamine on siin keelatud. See ootamatu seik tegi kuidagi isegi uudishimulikuks, kuna ringi vaadates polnudki midagi, millest oleksin isegi vähemalt võinud olla huvitatud.

Vahepeal õiendades olime isegi kuidagi ühise keele leidnud, mis oli mingi kombinatsioon saksa, inglise, ja prantsuse keelest. Mees peagu kättpidi juhtis mind sisse pargiväravast ja imestuseks märkasin, et olin sattunud hoopis surnuaiale. Endamisi mõtlesin, et küll on lugu: esimene peatus Pariisis — surnuaial. Vähe on neid turiste, kes oma "tuuri" surnuaialt algavad. Kuid pargi sügavusse suunduv peatee, suurte puude all jahedate pinkidega oli meelitav. Valvur töi mulle mingi plaani, kuhu oli juba ettenägelikult peale kriipsutanud marsruudi, mida soovitas jälgida. Vahepeal oli kõik mu aparaadid juba jõudnud oma hoole alla korjata, mille vastu mul polnudki midagi. Paar franki manas isegi poolsunnitud naeratuse muidu mornivõitu valvuri asjalikku näkku.

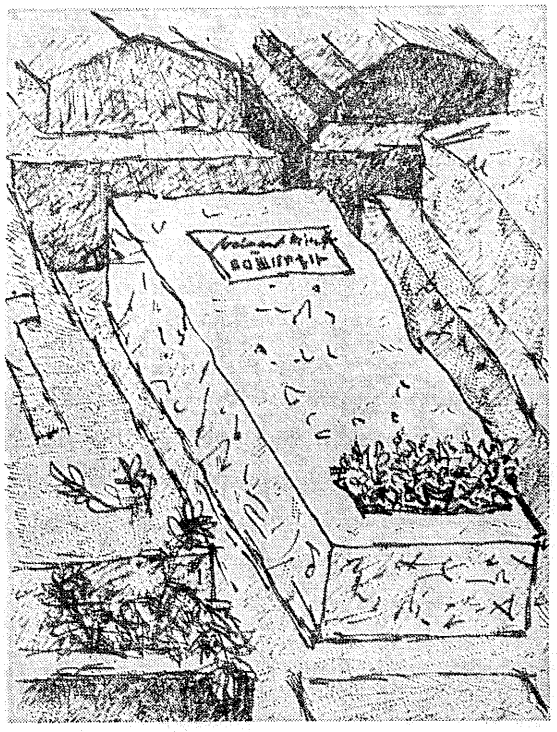
Sirge tee viis väravast ülespoole ja lõppes ühe suurema monumendiga. Selle lähedal oli kuidagi väljapaistev haud, kust lugesin: Felix Faure, Vabariigi president, surnud 1899. Algus oli küllaltki imponeeriv. Nüüd alles viskasin pilgu oma plaanile.

Selgus üllatuseks, et olin juhuslikult sattunud Pariisi idaosas asuvasse Père Lachaise surnuaiale, kuhu omale on viimase puhkepaiga leidnud väga plajud ajaloolised isiksused, kirjanduse, kunsti, muusika ja poliitika alalt.

Plaani servale olid märgitud nende nimed ja juhis, kust nende haudu leida. Seal oli neid paljudest rahvastest: F. Chopin, S. Rossini, Ho. Balzac, H Barbusse, G Bizet, V Hugo, Al. Daudet, Sarah Bernhardt, Oscar Wilde ja lugematult teisi, kellede nimesid võib leida igast entsüklopeediast.

Minu lühikesest peatusest oli saanud omapäraselt huvitav paaritunnine ringkäik, mida vaid mõni üksik inimene segas. Võibolla, et see asjaolu ja puudealune sünge valkus oligi põhjuseks, miks meeolugi kuidagi melanhoolseks muutus. Üldine mulje jäi paratamatult, et kõik nende suurte isikute haud, kes kõik maailmale on nii palju andnud, on kuidagi jäetud unustusse. Tihti võis näha lagunemise tunnuseid. Ühe kirjanduse suurkuju V. Hugo perekonna matmisepaik oli paegu kadumas lopsakasse umbrohtu. Seda nähes meenus hiljuti hiliõhtul televisiooniprogrammi jätkuks torgatud vana film, mis tegeles V. Hugo eluga. Elavalt meenusid filmist kirjaniku ja poliitiku riiklikud matused Pariisis, mis oli suureks leinapäevaks kogu maal ja millest osa võttis riigipäid paljudest maadest. Ja nüüd — see vaade! Meeleldi oleksin sammaldunud kippuva suurel kiviristil oleva nime "Famille Hugo" juurde lisanud omalt poolt: "Sic transit gloria mundi" — nii kaob maine au ja hiilgus...

Tol ajal ma veel ei teadnud, et samas surnuaias puhkab ka 1954. aastal Pariisis surnud eesti suuremaid kunstnikke — Eduard Wiiralt. Ja lühike jalutuskäik läbi 40-hektarilisel alal vaevalt mind oleks viinud tema hauale.

Eduard Wiiralti hauakivi, nagu selle on "üles tähendanud" Endel Kõks.

Alles aastaid hiljem Stokholmis juhuslikult kõnelusse sattunud kunstiteadlase Madis Üürikesega selgus see. Tema oligi see, kes mulle õpetas, kuidas leida sealt tema hauda. Ja kui samal retkel oma käigud nii kavandasin, et ak Pariis teele ette jäi, siis oli jälle mu esimeseks peatuseks Père Lachaise surnuaed.

Tookord olin juba "ettevalmistatud", kuna lisaks olin otsustanud "kontrabandina" sealt tagasi tuua terve rea fotosid, vaatamata rangest keelust. Vajutasin oma laetud "Leica" sügavale põuetasku ja tegin väravast sisenedes võimalikult ausa näo ette.

Surnuaed on jagatud divisjonideks. Sinna on ka tagumine väiksem sissekäik Rue des Rondeaux'ilt. Kohe sissekäigust vasakule ongi divisjon 88, mille keskkoha lähedusest leidsingi Ed. Wiiralti haua.

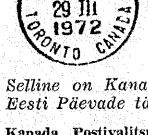
Kunstniku hauale on Pariisi eestlased omal kulul asetanud kunstnik Pehme poolt kavandatud ja raud kivist välja tahutud maitseka massiivse plaadi. Pältses on nimeplaat, millel Ed. Wiiralti oma signatuur. Kivi dasin, et ka Pariis teele ette jäi, siis läkki.

Kuuldavasti Pariisi eestlased pidavat kunstikku meeles. Mõnedel tähtpäevadel koguneteksе hauale austuseavaldamiseks. Jäi mulje, et see osa kalmistust oli uuem ja rohkem korrastatud. Vahepealsetel aastatel oli sinna ümbruskonda tekkinud teisigi haudu üldtuntud nimedega. Kuulsa prantsuse laulja Edith Piaf'i ja kommunistide "peamehe" M. Thorez'i hauad olid päris lähedal.

Veel tänapäevanigi pole mulle aga jalutsis sisseläige, kuhu oli istutatud keelatud pildistamine. Muuseumides ja muudes ajaloolistes asutuste on see mõnikord küll maksev, aga ka ainult ärilistel kaalutlustel, kuna loodetakse lisasissetulekut saada postkaartide müügiga. Ma peagu "kuritahtlikult" kaldun arvama, et kas see keeld pole vast ühenduses selle tagasihoidliku hoolduse ja lagunemise tendentsiga, mida paljude suurkujude hauad näitavad. Nad kindlasti väärиksid suuremat tähelepanu ja hooldust.

ELMAR EPNER

Eesti Päevade eritempel

Selline on Kanada postivalitsuse eritempel ülemaailmsete Eesti Päevade tähistamiseks.

Kanada Postivalitsus andis loa erilise postitempli valmistamiseks, mis tähistab Esimesi ülemaailmseid Eesti Päevi ja millega tembeldatakse kõik postisaadetised, mis väljuvad Eesti Päevade ajal Toronto Eesti Majas asuvast Eesti Päevade eripostkontorist.

Liikumisi läbi raudeesriide

Okupeeritud kodumaa teateil viibis Rootsis oma matusel Aino Kaljo. Lääne-Saksamaal oli õe juures Olga Levin.

Alatiseks sõitis Inglismaale abikaasa juurde elama Helgi, Alam, Soome abikaasade juurde Liine Tõlli koos tütre Merlega ja Marre Talvio.

● **New Yorgis tähistas 50-ndat sünnipäeva New Yorgi Eesti Maja majavanem Endel Purasson.**

Jooni Jaan Oksast tema Hiiu-perioodil

Kuulsin meie riikliku iseseisvuse lõpuaastatel selleaegselt, nüüd hiljuti surnud, Hiiumaa Suuremõisa algkooli juhatajalt J. Palmilt, et kirjanik Jaan Oks olnud teatud perioodi enda elus ka kooliõpetajaks Suuremõisa ligidal Kaseväljal. Oksa eluloolised andmed kinnitavadki, et ta töötanud aseõpetajana 1903.—1904. a. Kaseväljal. Oks oli lõpetanud Saaremaal, kust ta ka pärineb, Kaarma õpetajate seminari ja õpetajakutse saamiseks oli nõutav veel eriline pedagoogiline kursus mõne linnakooli juures. Enne viimast kursust asus ta aga Kaseväljale. Sellest kirjutab Kalju Leht oma artiklis "Jaan Oksa elu ja loomingu äärjooni. Kirjaniku 50. surmapäeva puhul" ("Looming", veebruar 1968, lk. 303):

"Seminari lõpetamise järel ei asu Oks kutseeksamit õiendama (seda tuli teha mõne linnakooli juures või pedagoogilistel kursustel), vaid jääb aastaks Ratlasse venna juurde. Järgmisel. 1903. aasta sügisel võtab vastu asendusõpetaja koha Hiiumaal Pühalepa kihelkonna Kasevälja koolis. Sellest aastast andmed peaaegu puuduvad. Õe mälestustes leiame üheainsa märkuse: kirjutanud kodustele tihti ja kinnitanud head läbisaamist rahvaga."

"Saaremaa raamatus", Toronto 1962, lk. 103 kirjutab Ivar Grünthal: "Pärast seminari lõpetamist oli ta aasta aega Hiiumal Suuremõisa Ungern-Sternbergi juures kodukooliõpetajaks ja tegi selle järel Haapsalus läbi pedagoogilised kursused." Et ta oleks olnud krahv Ungern-Sternbergi perekonnas laste õpetajaks ei vasta vist küll mitte tõele, kuna mõisnikkude kodukooliõpetajateks olid tavaliselt muulased ega mitte eestlased. Tema ainukeseks töökohaks Hiiumaal jääb ikkagi Kasevälja koolimaja rahvakooliõpetaja tiitliga.

Kasevälja koolimaja asus otse Suuremõisa külje all — tee ääres, mis viis Pühalepa kiriku juurest kirikulani. Suuremõisa kuulus 1903—1904. a. krahv Ewald Ungern-Sternbergile. Mõis töötas mõisatöölistega. Ligemad külad koolimajale olid idas Hilleste, läänes Kerema. Pühalepa kirikuõpetajaks oli neil aastatel Johann Heinrich Krebsbach, kes aasta hiljem, 1905. a. lahkus oma ametikohalt ja üldse ev. luteri usu vaimulikkonnast üteldes, et ta isegi seda ei usu, mida ta senini on rahvale kuulutanud. Töötas selle järel mõnda aega fotograafina Riias kuni lõpetas enda elu enesetapuga.

Kas ja milliseid kokkupuuteid oli Oksal tolle vaimulikuga ei tea me samuti mitte. Kuna Oks omas sotsialistlikku maailmavaadet pidi tal läbisaamine mõisa töölistega olema loomulikult hea. Ka tema lühike tööaeg Kaseväljal ehk ei jõudnud teda kihutada mingite konfliktideni nii vaimulikkude kui ilmalikkude funktsionääridega. Küll võis ta aga oma ligemas s.o. mõisa ümbruses selle töölistega arutleda mõndagi vabameelsemat probleemi, seda enam, et 1905. aasta revolutsioon oli ligiähedal.

Oks oli ka sel ajal juba kirjanduslikult tegev. Ainult tema "Kogutud teosed" ei sisalda midagi neilt aastatelt ega ole meil mingit ülevaadet kuivõrd inspireeris teda Hiiumaa mida on ta paberile pannud Kasevälja koolimajs.

Kaseväljalt siirdus Oks Haapsallu pedagoogilistele kursustele ja sealt kooliõpetajaks Massu, kus ta kolleegiks oli Hiiumaalt pärit preesterkooliõpetaja ja samuti kirjanduslikult tegev Konstantin Kokla. Sellest ajast teatakse Oksast juba rohkem.

Nii Jaan Oksa ja Saare- kui ka Hiiumaaga on seoseid ka Aino Kallasel. Esimeseks oli Aino Kallas abielus saarlasest dr. Oskar Kallasega ja teiseks on ta oma loomingule ammutanud ainet kummaltki saarelt. Et aga Jaan Oks on tegelenud ka arvustamisega, ei ole ta pääsenud mõõda ka Aino Kallasest. Nii kirjutab Jaan Oks:

"Aino Kallasel ja Kitzbergil on natukene ühist tegevas töös. Üks kui teine on "talu" vastu intiimne, armastab idüllilist anekdooti ja mõistab ka sisemise inimesega, hingega ümber käia... Aino Kallas võib aholiselt tasa, nagu varrastelt vormi lasta, võib kõige pisemad asjad suurtega trilgipuuni tõsta, aga kunstilist "sisu", väljakargavat motiivi mina ei leia. Ette jutustatud tükikesed, anekdoodid, mis kirjaniku meelest iseäralised olid." (Jaan Oks "Kogutud teosed", lk. 206).

Aino Kallas selle vastu Jaan Oksast: "Just last oli Jaan Oksas palju, iial vaimlisse täisikka jõudmatut, eluotsani haiget ja anderikast last. Ta pää pakatas kui vesipäädpõdeval lapsel vormituist mõtte- ja tundemolluskidest, nimetuist himudest ja vihast. Tal puudus lapsekombel igakülgne nii inimlik kunstiline vastutustunne nii oma elu kui kunsti suhtes." (ss. lk. 267).

Kas ja kuivõrd Aino Kallas ja August Kitzberg oma loomingult ühtuvad, on vaieldav. Neid harvu jooni võib ja leiduda kummagi loomingus, mida Jaan Oks on märganud, kuid nende loomiselaad on siiski tohutult erinev. Kitzbergi külajuttude huumorile ei ole Kallasel midagi kõrvale seada. Ei saa aega ütelda, et Kitzbergi näidenditel "Tuulte pöörises" ja "Libahunt" puuduks kunstiline sisu.

On kaheldud kas Jaan Oks oli vaimuhaige. Arvan, et ta seda ei olnud. Ta võis olla omapärase hingelaadiga inimene, mis ilmneb tema loomingu viisis, et ta mõne hetkega võis nagu endast välja puisata paberile mõne novelli või luuletuse. Ta oli kirjanik nii enda elukäigult kui surmalt. Kui Hispaania kirjanik Homore de Balzak suri üksinduses ja ta ainukeseks kalmistule saatjaks oli tema passioon Hanska, oli Jaan Oksa maisest elust lahkumine veel troostitum. Ta oli ka ise soovinud, et tema haual ei lobiseta ega tõinata. Sellest kirjutab nii kaunisti Aino Kallas:

"Jaan Oksa saatuseks Langes, surra Eesti uuema ajaloo kõige drastilisemal päeval. Ta elu kustus Tallinna priihospidalis 25. veebruaril 1918, mille hommik nägi Eesti kiimnetunnilise vabariigi lippu raekoja tornis ja keskpäev Saksa soldatite kaevikukiivreid. Ta surmavõitlus, mis oli ainult magama uinumine, algas kiriku kellade tervitades noort vabariiki ja lõppes "Die Wacht am Rheini" kajades. Päev, sama vastoluline nagu vaim, mille ta vabastas! Nädal hiljemini peideti Oksa maine põrm vaestehaigemaja surnuaia mulda. Leht, mis töi lühikese teate ta surmast , lisab juurde lakooniliselt: "Saatjaid ei olnud." (ss. lk. 266).

ELMAR VRAGER

Lühiteated Ameerikast

● **Valgest Majast teatati, et president Richard Nixon külastab 30. ja 31. mail Iraani. President saabub Iraani otse Moskvast pärast 8-päevalist külaskäiku N. Liitu, kus presidendil on läbirääkimised N. Vene juhtidega.**

● **Gallupi ringküsimisel selgus, et viimase 4 nädala jooksul on demokraadist presidendikandidaat senaator Humphrey säilitanud oma 31-protsendilise poolehoiu, senaator Muskie langenud 23-lt ühe punkti võrra ja kuberner Wallace on tõusnud 15-lt prots. 17-le.**

● **Senati demokraatidest enamusrühma juht Mike Mansfield ja republikanidest vähemusrühma juht Hugh Scott lendavad 16. aprillil Puna-Hiinasse, kus nad 3 nädala jooksul on kommunistiliku valitsuse külalised. Hiljem lähevad sinna külla ka Esindajatekoja rühmajuhid.**

● **Põllutööministel Earl L. Butz lendas Moskvasse läbi rääkima USA teravilja müümise üle N. Venele. Varem on venelased YSA-st vilja ostnud üksikutel juhtumitel, kuid edaspidi sooviksid nad eriti söödateravilja USA-st osta pidevalt.**

Vastukaja Soomest Underi prantsuskeelsele tõlkele

Helsingin Sanomates ilmus phil. mag. Eeva Niinivaara sulest pealkirja all: "Kivi eesti südamelt" alljärgnev sõnavõtt, mille Eesti Päevaleht jaoks tõlkis Helmi Eller.

"Marie Underi nimi on eesti luules kõrge kvaliteedi ja taseme märk. Eamm kui viiskümmend aastat on ta avalikus teadvuslikkuses olnud imetletud ja tunnustatud lüürik, kes juba 1920-ndail ja 1930-dail aastail saavutas oma väljendusomadustes täiuslikkuse.

Algul, nagu teada, esitas Marie Underi luuletajamina end "Sonettides" (1917) iginaiselikuna, hiilisemast ajast tuntuakse teda igi-inimlikuna. Paljud elu ja olemasolu igavesed küsimused aktiveeruvad tema värssides ja luuletuskogudes. Ühiskondlikult ärganud, "unetu" luuletaja pidi üha uuesti võitlema end meelemasenduse varjudest rõõmsa elujaatuseni. Tema rikka ja sügava arengu tee on kulgenud ekstaatilise ilukummardamise kaudu eetiliste väärtuste nägemisse.

Marie Under on üha ületamatu eesti sõnakunstnik, pikas ajaperspektiivis nähtuna oma väljenduses impressionist — ekspressionist — klassik, alati siiski eeneb ja värske. Ta on ühtlasi tunnustatud euroopa luuletaja, kelle luue on vallutanud koha eri keelkondades.

Selle luule teistesse keeltesse tõlkimise teel on muidugi palju raskusi. Raskused sisalduvad niihästi meie vähetuntud keeles kui ka selles, mida asetab Underi lüürika haruldane väljenduslik tase, kujutluste konkreetsus ja mitmekihilisus, aina vahelduv rütm, mõtete ja tunnete jõud, meeleolude vajundid, eestlaslikvaruslik omapära. Siiani on temalt siiski ilmunud juba seitse (7) iseseisvat tõlkekogu kuues keeles: 1 esperanto keeles 1920-ndail aastail, 2 vene keeles 1930-ndail, 1 saksa ja 1 inglise keeles, mõlemad 1950-ndail, 1 rootsi keeles 1960-ndail ja 1 prantsuse keeles 1970-ndail aastail. Peale selle sisaldavad mõned luuleantoloogiad rohkesti Underi-tõlkeid. Nii sisaldab W.K. Matthews'i tõlgitud antoloogia "Modern Estonian Poetry" (1953) 20 Underi luuletust inglise keeles, Ants Orase tõlgitud "Acht estnische Dichter" (1964) sisaldab 25 tema luuletust ja ballaadi ja Elsa Haavio poolt toimetatud "Eesti runotar" (1940) sisaldab 13 luuletust ja ballaadi soome keeles.

Soome keeles kahjuks ei olegi Underilt ilmunud oma tõlkekogu, kuigi ta kahtlemata on siin väga pooldatud luuletaja. Kellelt eesti luuletajaist olekski ilmunud! Ainsaks erandiks on Bernard Kangro, kelle soome keelde tõlgitud kogu "Liekehtivä jälki" (1956) ilmus Eesti-entusiasti professor Lauri Kettuse teostuses.

"Marie Underi nimi on eesti luules kõrge kvaliteedi ja taseme märk".

Esimesi Underi tõlkijaid Soomes on olnud P. Mustapää ja Lauri Viljanen. "Eestin runotar'is" sisalduvaist luuletustest ja ballaadidest on Otto Manninen soomendanud 11. Teisi Underi luule tuntud soomendajaid on olnud Helka Hiisku, Laura Latvala, Saima Harmaja ja Dagmar Klami, kellelt on jäänud avaldamatuidki tõlkeid, muu hulgas ballaade, mida deklameerijad on käsikirjadest esitanud. Niisugune on näit. dramaatiline perekonna- või rüütlliballaad "Porkkunin neito" (Porkuni preili).

Prantsuse keeleala on Marie Underi luulele uus vallutus, mille saavutamiseks on kaua tehtud tunduvaid pingutusi. Varaseimad tõlked on juba 1930-ndailt aastailt ja luuletajanna enese käekirjaga. Ta avaldas neid Brüsseli ajakirjas "Le Journal des Poetes" aastail 1931 ja 1934. Prantsuse naisluuletajalt Andrée Corda'lt valmis tõlkekäsikiri "Les mandragores", mis sisaldab 47 luuletust, aga seda siiski ei avaldatud. Ka üks teine üritus jäi pooleli, kuni siis suvel 1971 ilmus trükist raamat "La pierre otée du coeur", mille tõlkijaks eesti keelest on keeleteadlane Michel Dequeker.

Michel Dequeker on pärit Marne'i paikkonna viinamarjakasvatuse alalt. Ta räägib vabalt eesti kui ka soome keelt ja on sooritanud kummaski keeles eksami Pariisi ülikooli idamaiste keelte osakonnas. Ta on töötanud palju aastaid professor Andrus Saareste abilisena eesti keele mõistelise sõnaraamatu prantsuskeelsete vastete kontrollijana.

Tõlked, mida raamatus on kokku 84, nende hulgas kolm ballaadi (teiste seas La demoiselle de Porkuni) ta on valinud Underi kolmeteistkümnest kogust. Tõlkija näib soosivat elufilosoofilist luulet; nii on luuletajanna küpsusperioodi klassiline kogu "Kivi südamelt" (1935) esindatud suurima luuletuste arvuga 11. See on andnud tõlkekogule ka nime "La pierre otée du coeur".

Tõlkija tingimusteta filoloogiline pädevus ja täpsus on andnud huvitava ja ühtlasi kauni tulemuse, kuigi tõlkimine on olnud raske juba keelte struktuuri erinevuse tõttu. Eesti keel on lühem, kompaktne,kus grammatilised suhted väljendatakse eeskätt rohkete muutelõppude abil. Analüütiline prantsuse keel selle asemel nõuab sinna iseseisvaid sõnu, artikleid, pre- ja postpositsioone. Ka verbid või abiverbid ei tohi lauses ära jätta, nagu seda tihti juhtub eesti keeles.

Loobudes riimist ja eesti keelele teatavasti omasest alliteratsioonidest ja assonantsist on tõlkija alati hoolikalt taotlenud sisu autentsust. Kui algupäraseis luuletustes on esinenud prantsuse keelealal täiesti tundmatuid mõisteid, on luuletuse tõlkimisest loobutud. Isegi eesti looduslüürika ei ole prantslastele alati ilma pikemata arusaadav. Tõlkija on jutustanud, et näit. sonett "Sirelite aegu" on tulnud ära jätta, sest "loomingapuu" on Prantsusmaal tundmatu. Just see Underi sonett on kaks korda soome keelde tõlgitud. Saima Harmaga: Jo toumet kukkasenne varistakaa. Lauri Viljanen: Jo tuomenhelpeet kuihtuu ruohikolla".

Dr. T. Künnapas 70-a.

Psühholoogia ja filosoofia erialeadlane dr. Teodor Künnapas pühitseb 29. aprillil oma 70-ndat sünnipäeva.

Dr. phil. Teodor Künnapas

Juubilar on sündinud a. 1902 Tori vallas Pärnumaal. Õppis Tori kihelkonnakoolis, Pärnu kõrgemas algkoolis ja Pärnu ühisgümnaasiumis, mille lõpetas 1922.

Astus Tartu ülikooli 1922. õppis filosoofiateaduskonnas filosoofiat koos psühholoogiaga, pedagoogikat, ladina keelt ja eesti ning üldist kirjandust. Kirjutas auhinnatöö eksperimentaalse psühholoogia alal "Eksperimentaalne uurimus mõtlemisprotsessi hingamissümptoomidest", mis sai I auhinna. Lõpetas ülikooli 1928 mag. phil. astmega.

Õpetanud lühemat aega pedagoogikat Kehtna kõrgemas kodumajanduskoolis, siirdus 1929 Tartu, kus tegutses Gümnaasiumiõpetajana, õpetades filosoofiat ja ladina keelt Tartu gümnaasiumides.

1939—1940 oli Tartu õpetajate seminaris inspektor, milliselt kohalt vallandati okupatsiooni võimude poolt, jäädes edasi õpetajaks Tartu õpetajate seminaris ja Tartu tütarlastegümnaasiumis Selle kõrval tegutses teadusliku kaastöölisena Tartu ülikooli psühholoogia laboratooriumis. Oli aastaid riikliku küpsuskomisjoni liige filosoofia ja ladina keele alal.

Abiellus a. 1930 Maria Siibergiga. Sellest abielust sündis poeg Ude. Tartus olles aitas kaasa filosoofiaõpetajate päevade korraldamisele.

1944. a. sügisel siirdus põgenikuna koos perekonnaga Rootsi ja asus elama Stokholmi, kus leidis tööle rakendamist Stokholmi ülikooli psühholoogia instituudis. 1948 omandas fil. lic. kraadi psühholoogia alal Stokholmi ülikooli juures, mille järele kinnitati assistendiks sama instituudi juures.

Kaitses doktori väitekirja Stokholmi ülikooli juures 1959 psühholoogia alal "Visual field as a frame of reference" .1961 dotsent psühholoogia alal ja 1967 uurimisdotsent samal alal. 1969 Stokholmi ülikooli psühholoogia instituudi poolt väljaantava teadusliku sarja "Reports from the Psychological Laboratories University of Stockholm" toimetaja. 1970 Psühholoogia instituudi perseptsiooni ja psühhofüüsika osakonna juhataja. 1965 Ameerikas ilmuva psühholoogilise ajakirja 'Perceptual and Motor Skills' abitoimetaja (Associate Editor).

Seltskondlik tegevus: Oli EELK konsistooriumi assessor peapiiskop J. O. Lauri ajal. Eesti Komitee presiidiumi liige, end. kooli- ja noortetoimkonna juhataja. Eesti Abi Keskjuhatuse sekretär. J. Köppu nim. kapitali abiesimees Eesti Õpperaamatufondi esimees. Eesti Kultuurikondise abiesimees. Eesti Teaduslik Selts Rootsis juhatuse liige. Eesti Rahvusfondi asemike kogu liige. Eesti Keele ja kirjanduse instituudi juhatuse liige. jt.

Imestamapanev on juubliari rikkalik vaimne looming, mis on äratanud suurt tähelepanu ning on leidnud tunnustamist ja hindamist rahvusvaheilses teadusemaailmas. Juubilar on samaaegselt väsimatult suurt rõhku pannud meie rahvuslikule, kultuurilisele ja kiriklikele töölle milline panus on hindamatu väärtusega. Oma isiksusega ,rahuliku meele ja tasakaalukusega on ta võitnud väga plaju sõpru, kes mitte ainult juubeli puhyl vaid ka alati soovivad temale palju õnne, väsimatut töindu ja rohket Jumala õnnistust.

RICHARD KOOLMEISTER

RIIN RIVANOOLI veste

ÄMBLIK

Kooliajal oli mul üks tore sõbranna, kes tüdrukutekambas väga hakkaja oli, paljuks ei pidanud üle aia ronida ega õunavargilegi minna, kui olukord seda nõudis. Poiste juuresolekul muutus ta aga nii saamatuks ja nõrgaks, et ei saanud ilma käealt toetamata isegi üle tänava. Ljoljaga oli ta nimi ja ajajooksul leidsin, et mul oli temalt paljutki õppida.

Kord kui väljasõidul olime juhtus kena kamp poisse-tüdrukuid kokku. Jõime vurtsu ja sõime timbusaia ning pagarikooke ja oli ilmatu tore olemine metsa all. Äkitselt pani Ljolja südantlõhestavalt kiljuma, hüppas püsti ja huilgas ikka: "Ämblik, ämblik!" Oli näha, et kardab. Kus siis tema noormees tõmbas kinga jalast ja löi selle koleda ämbliku ühe ropsuga hingetuks. Kõik igaüks püüdis toetada ja aidata ja keegi hüüdis:

"Kas on kellelgi balderjani kaasas, näe lapsuke näost kahvatu ja ehmatanud nii et..."

Mõned ruttasid siis kohe vurtsu ja limonadipudelitega appi, kogu poistekari oli tal ümber ja pikepeale turgutati Ljoljakene üles. Meie, teised tüdrukud, vahtisime niisama kõrval ja meist ei teinud keegi välja. Mina muidugi hoidsin silmad-kõrvad lahti ja püüdsin olukorrast õppida.

Veidi hiljem arvasingi sellest kasu olevat.

Kõndisime Narva-Jõesuu liivaseil metsateil — tema ja mina. Nosisime "presidenti" — see oli ilmatuuur shokoladitahvel ja kole hea — puhkasime sahisevate mändide all jalgu ja arutasime seda rasket maailmaelu.

Kuskilt ilmus välja pikakoivaline ämblik ja hea juhus mulle õpitut proovida. Tõstsin kisa. "Uih, aih, ämblik, ämblik", katsetasin heleda häälega.

"Ja mis siis sellest?" küsis mu südamearm suurima rahuga. Mitte ei karanud püsti ega kinga ei võtnud ta jalast ammugi.

"Kardan, kardan!" kiljusin edasi.

"Ära jampasi! Sina, ja kardad ämblikku? Lubage naeratada, armuline, see on küll päris suur nali! Sina ei karda ju kuraditki!" irvitas ta nii, et mul päris paha hakkas.

Muidugi, selle viimasega vihjas ta sellel, et olin hiljuti nii pooleidi kihiveo mõttes südaöö ajal üksi poolteist tundi surnuaias veetnud. Algas see nii, et... "kui ma sulle tõesti meeldin, siis näita seda sellega, et julged olla südaöösel..." Ja mina, narr, muidugi näitasin. Ei maksa arvata, et ma ei kartnud. Süda peksis vastu ribikonte nagu linnukesel puuris ja külmavärinad jooksid üle selja, aga uudishimu oli hirmust suurem, et mis nüüd küll juhtub... Aga ei juhtunud midagi. Igale kröbinale leidsin oma põhjuse, igat häälitsusel oli oma tagapõhi.

Hoidsin siiski igaks juhuks vanaisa haua lähedusse, et küllap ta hädakorral oma lapselast aitab. Pealegi olid surunaial vanaisa chiitatud ilusad, kaarjad kivist väravasambad ja arvasin, et eks tal siis vahekorrad vaimudegagi korras ole.

Kuidagi oli see jutt sellest käigust läbikekkinud ja muu ema kõrvu ulatunud. Saia selle eest köva peapesu, et miks tikun surnute rahu rikkuma. Katsusin selelada, et ma ei rikkunud ja midagi, kuid seda ei võetud kuuldamakski.

Aga olgu sellega, kuis oli. Nüüd aga tema istus seal, naeris enda lausa hingetuks ja küsis siis:

"Nüüd aga, laps, räägi puhtalt ära, mis sind sedasi kiljuma pani! Ämblik see küll ei olnud."

Pikapeale rääkisingi. Paljatasin Ljoljast ja ämblikust ja veel sellestkui, kuis kord Väike-Vellega isale ämbliku ta oma niitipidi kurku lasime, kui isa suu lahti magama oli jäänud ja kuis siis selle eest nuhapeale saime, aga ka sellest, kuis ämblikule vihmaveetünnis ujumiskursust püüdsime anda, talle ta siidisesse võrku söögiks kärbseid püüdsime ja veel muust ja muust ja muustki.

Kui ta kõik need jutud ära oli kuulanud, ütles ta nii:

"Tead, sa oled kõige toredam tüdruk maailmas just sellisena, nagu sa oled. Nii natuke naiivne ja pisut loll ja alati ettevõtmist täis. Aga ära sa püüa teeselda, kedagi teist mängida! Tõesti, Riin, ära mängi näitemängu, vaid ole alati see, kes sa oled, just — sina ise!"

Se oli kõige targem õpetus, mida olin kuulnud omaealise käest. Sellest tõest jätkus terveks eluajaks.

Võib-olla oleksin talt teisigi elutõdesid kuulnud, kui selleks aega oleks antud. Ta valis omale sõjamehe elukutse, langes Tartu vabastamisel ja suri kangelassurma.

Ja ämblik? Väikene siidi-niidiline ämblik on olnud alati mu sõber.

N. Liit tasub sõjavõlad?

WASHINGTON — N. Liidu algatusel algavad Ühendriikide ja N. Liidu vahel läbirääkimised Teise maailmasõjaaegse laenu- ja rendilepingu võlgade korraldamiseks. Ühendriigid andsid teatavasti Teise maailmasõja ajal venelastele 11 miljardi dollari ulatuses suurejoonelist abi, mille eest venelased pole seni midagi maksnud.

Ameerikased alandasid oma nõudesumma 800 miljoni dollarile, kuid venelased olid valmis maksma ainult 300 miljonit dollarit mille järele läbirääkimised 12 aastat tagasi katkesid. Venelased kavatsevad oma vanu võlgasid korraldada ilmselt selleks, et taotleda ameriklastelt uusi krediite ja soodsaid kaubavahetuse tingimusi.

Heiti Paldroki mälestades

Ootamatult 10. aprillil suri oma õppetülesannete juures dotsent ja kabeekordne arstiteaduse doktor Heiti Paldrok. Ta oli oma elu viimased 17 aastat töötanud haigusttekitavate seente eriteadlasena Rootsi Riigi Bakteriloogilises Laboratooriumis. Teda leinavad abikaasa ja kolm täiskasvanud last, kellest üks elab Inglismaal, kolm õde Rootsis, kellest üks on lastearst, ning vend Argentiinas, koos perekondadega.

Heiti Paldrok sündis 14. aprillil 1911 Tartus tulevase nahahaiguste professori Aleksander Paldroki ja tema naise Salme sünd Rose teise lapsena. Tema isa elukutse, teaduslik edu ja haruldane isiklik pondus avaldasid ilmselt määravat mõju kadunu elukäigule, mida on iseloomustanud sihikindlus ja pingutav teaduslik töö nahahaiguste ja eriti meditsiinilise seeneteaduse alal.

Juba üliõpilasena õppereisul Ungaris a. 1936 sai H. Paldrok tõuke oma tulevasele erialale suundumiseks. Järgneval aastal avaldas ta oma esimese teadusliku töö naha-seentõve alalt. Kohe pärast riigieksamit 1939 sooritas ta uue õppereisu Ungarisse.

Saatuslikul aastal 1944, kui suri ka professor A. Paldrok, oli kadunul jõudu väitekirja viimistlemiseks ja kus koolilaste hulgas ja selle aluseks oli kõigist Eesti linnadest aastatel 1939—40 21.00 alghkooli õpilase läbivaatus.

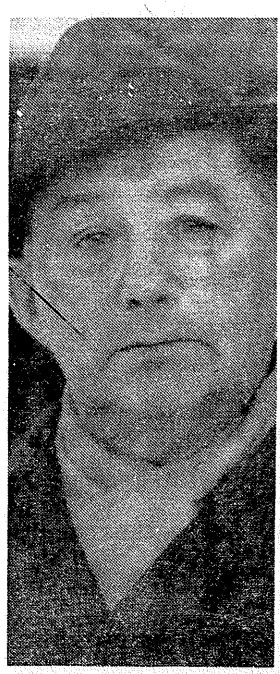
Rasketest aastatest pärineb ka H. Paldroki perekonna ülesehitamine. Ta abiellus a. 1941 Helga Glückiga. Lapsed Eero, Tiiu ja Siiri sündisid aastatel 1942, -43 ja -45.

Rootsi jõudnult jätkas H. Paldrok oma teaduslikku karjääri. Ta töötas algul Uppsalas prof. Reenstierna juures, hiljem Stockholmi Karolinska haiglas prof. Hellerströmi laboratooriumis. Ta võttis aktiivselt osa rahvusvahelistest kongressidest ja oli kaastegev ka Rahvusvahelise Inim- ja Loomse Mükoologia Seltsi (ISHAM) asutamise juures 1. 1954 Pariisis.

Kevadel 1955 kaitses H. Paldrok teist korda doktori väitekirja. Töö oli seekord teoreetilisemat laadi ja käsitles haigusttekitavate nahaseente botaanilist klassifikatsiooni. Nende seenolendite kuju suure püsimatuse tõttu oli liikide süstematiseerimine varemalt halvasti õnnestunud. Juba sõja-aastatel olid küll põhjaameerika teadlased nahaseente liikide arvu vähendanud paarisajalt 14-le. Nüüd oli aga Heiti Paldroki peateesiks, et kõik nahahaigust tekitavad seenede kuuluvad ühte ainsasse sugukonda ja moodustavad ainult kolm liiki oma mitmete botaaniliste ja degeneratiivsete arenguastmetega. Teine uudis väitekirjas oli nahaseente arenguastme seostamine seentõve kliinilise pildiga — mida kõrgem arenguaste seda ägedam haiguspilt ja ümberpöördult. Peamine osa uurimistööst oli juba varemini artiklina avaldatud (Acta Dermato-Venreologica 1953).

Teistkordne doktoreerumine andis H. Paldrokile ilmselt uued ja paremad võimalused. Juba samal aastal sai ta dermato-mükoloogia dotsendina asuda ainulaadsele laboratooriumitööle meditsiinilise mükoloogia eksperdina.

Selle sihi saavutamine ei tähendanud sugugi teaduslike tööde vähenemist, vastupidi. Järgnevate aastate jooksul on trükis avaldatud kakskümmend tööd, eriti tihedalt 1960-ndate aastate keskel. Üksi või — pooltel juhtudel — kaasautoritega on H. Paldrok edasi töötanud meditsiinilise seeneteaduse probleemidega. Ta on tähelepanu osutanud huvitavatele seentõve üksikjuhtudele, seentõbede ravile, seenolendite sekkumisele ravimitesse jm. Ilmsete tehniliste raskustega on ta tunginud küsimustesse haigusttekitavate seente esinemisest Rootsi maapinnas ja võimalustest liiva ja mulla kaudu nakatuda. Mõned tööd kujutavad enesest nahaseente klassifikatsiooni jätkuvat viimistlemist ja populariseerimist. Laiemale nahakolleegide ja botaanikute publikule on võib-olla kõige huvitavam tutvuda H. Paldroki mahukate ja informatiivsete ülevaateartiklitega "Meditsiinilisest mükoloogiast ja seentõbedest" (Svenska Läkartidningen 1962) ja "Meditsiiniline mükoloogia Skandinaavias ja Soomes ühe sajandi kestel 1841—1940" (Mycopathologia et Mycologia Applicata 1960).

Dr. Heiti Paldrok

H. Paldroki teaduslikku aktiivsust illustreerib ka kongressi- ja õppereisude rohkus, mis puudutab kõiki maailmajagusid peale Austraalia. Üks teadusliku tunnustuse kõrgpunkte oli ISHAM-i sümpoosion meditsiinilise mükoloogia küsimustes Viinis septembris 1970, kus H. Paldrok oli oma sissejuhatava ettekandega keskpunktiks.

H. Paldrok oli tõsine teadlane. Nii tema tagasitõmbumine seltskondlikust elust kui tema suhteliselt kitsas spetsialiseerumine osutavad kindlale teaduslikule identifikatsioonile. Võib-olla see hoiak vähendas ka kadunu rõõmusid ja inimlikku vastukaja. Nende ridade kirjutajale meenuv olukord väitlemisel Karolinska aulas, kui oponent arvas et dissertandi väited võivad küll olla õiged aga et tema ala teab siiski ainult tema ise, näib olevat kuidagi sümboolne H. Paldroki elukäigule, kus teaduslik kõrgus oli kaasa toonud teatava isoleeriva kõrvalmõju.

Dotsent Heiti Paldrokiga oleme kaotanud püüdliku teadlase ja töömehe, kes oleks tahtnud ja suutnud oma elutööd viljakalt jätkata. Peale omaksete leinavad teda ka kolleegid ja sõbrad lähedal ja kaugel, kes on võinud tundma õppida ühte elavat näidet laulusõnadele "Valge olgu haridus, ausa püüde vaimustus..."

Ants Anderson

Eesti Päevade kunstinäitus

Ülemaailmsete Eesti Päevade kunstinäituse teoste kohalesaabumise viimane tähtaeg on 1. mai 1972. Pärast seda tähtaega väljasaadetud teoseid pole võimalik ÜEP kunstinäituse nimekirja lisada.

● **Gallupi ringküsimisel arvasid vastajad vahekorraga 54:25, et amerika töölised ei soorita igal tööpäeval niiplaju tööd kui nad peaksid tegema. 57 prots. vastajaist nõustusid tegema rohkem tööd töötundidel.**

Kohaliku elu

STOCKHOLM

Pensionäride kokkutulek

Pensionäride ühingu liikmete kokkutulek toimub 8. mail kl. 12 Eesti Majas, Vallingatan 34, 1 tr. Peakoosolek. Valimised. Osavõtta soovijatel registreerimine vajalik hilj. 5. mail tel. 38 68 60, 81 53 73 või 26 58 22.

Kirikukontsert

29. apr. kl. 16 toimub Stockholmi Eesti Meeskoori ja Stockholmi Eesti Naiskoori ühine kirikukontsert Hedvig Eleonora kirikus. Solistid Helle Aro-Cervin ja Henrik Cervin. Pääsmed 10:—, pensionärid 5:—.

Suurtalgud Veskijärvel

Veskijärve vabaõhupiirkonnas toimuvad kevadtalgud 29—30 apr. Tööks on Veskijärve ümbruse korrastamine ja puhastamine koos kütisetegemisega. Kõik osanikud on teretulnud, samuti noortesõbrad. Pärast tööd saun.

NORRKÖPING

Jüripäeva pidu

Lembitu-Tormilindude ühisliipkond korraldab laupäeval, 29. apr. kl. 17 Hemgårdenis, Saltängsg. 7 skautlike noorte Jüripäeva peo. Kacas maleva päevakäsu ettelugemine ja märkide üleandmine, laulugrupp "Lemmikud" Göteborgist, Korrköpingi rahvatantsijad ja palju, palju muud. Kõik teretulemast! Pääsmed 7:—.

Watt 72 Party

Pekingi rajurid korraldavad pühapäeval, 30. apr. algusega kl. 20 piduõhtu Norrköpingi uues eesti kodus, Vattengränd 7. Disko-tants ja palju muud toredat. Pääsmed kümme Rootsi krooni, selle eest ka suupisteid. Korraldajad loodavad vägevale pidule rohkearvulist külastajate arvu!

LUND

Eesti üliõpilaskond Lundis

EÜL tähistab oma 25-aastast juubelit üritustega 29. aprillist kuni 1. maini järgmiselt:

Laup., 29. aprill kell 14: juubelikoosolel. Lundi linnaraamatukogu kuuldesaalis, Bredgatan 3. Kell 19 juubeliball Villa Haga ruumides Bjärredis.

Pühap. 30. aprill kell 14 "Kultureni" külastamine antikvaar Fred Alliku juhtimisel. Kell 16 Ühine eine hiina restoranis "Asia", Ö. Mårtensg. 15. Kell 18 Valgete mütside pähepanemine Tegnérplatsenil Akad. Föreningeni juures Sand. 2. Kell 19 Speksi "Nelson" ühine vaatamine. Kella 20-06i-ni on Kajutan AF-is, Sandgatan 2, eestlaste päraselt ning seal toimub pärast speksi vaatamist mai vastuvõtmine.

1. mail toimub Kopenhaageni-reis (kl. 13.15 rongiga Malmösse, kell 14.15 parv "Gripen" Malmöst Kopenhaageni ühise einega laeval.

Referendid

Algus lk. 1

Toimkond kokkuvõttes kiitis hääks ühised ettepanekud kolme põhiresolutsiooni osas: läkitus kodumaale, läkitus vaba maailma rahvastele (ingliskeelne), läkitus UNO-le ja vaba maailma valitsustele ja Rootsi Eestlaste Esinduse poolt esitatud resolutsioonikavandid arvult 8, kus kuues oli üksmeelselt täielik, seitsmendas osaline ja üks ei viinud kokkuleppeni, nagu eelpool tähendatud.

KUNSTI MÜÜGINÄITUS

VÄLIS-EESTI GALERII, Tullportsgat. 174, Stockholm. T-peatus Hornstull. Tel. 08/84 09 55.

Avatud edaspidiseni äripäevadel 9—17, laup. 10—14. Esin. Leitu, Kõks, Nõmeots, Männik. Välis-Eesti graafika sarjas esin. töödega 8 Kunstnikku.

Vandeadvokaat

LEO PARRE

jur.kand.

Uus aadress:

Nybrokajen 17, II, 111 48 Stockholm

(vastu Draama teatrit)

Vastuvõtt kl. 9—18, laup.kl. 9—14.

Tel. 20 18 12 — 10 80 63, krt. 20 90 69

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1

116 48 STOCKHOLM

Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused Ööpäevane valvekord

ÜHISABI PAKKIDE VAHENDUS

Saadame riietusesemete ja toidupakke tolli ettemaksmisega.

Laos riidekaubad ja toiduained soodsate hindadega olemas.

Omad pakid saata: Estniska Samhjälpen, Kvarngatan 3 B, 116 47 Stockholm. Tel. 08/42 35 53.

Büroo avatud: Esmasp., teisip. ja reedel kl. 10—17. Teisip. ja neljap. kl. 10—18. Laupäeviti suletud.

Nõudke hinnakirja!

Veel on võimalik eeltellimise hinnaga saada

SEPTEMBRI KUUL ILMUVAT

luksusköites illustreeritud perekonna piiblit

Suur Piibel

Hind eeltellijatele kr. 200:— (pärast ilmumist kr. 400:—).

Maksta võib nelja kuu jooksul à kr. 50:—.

Tellimised saata koos esimese sissemaksuga ORTO esindajale pr. Irina Augille, Farstavägen 87, 8 trp., 123 47 Farsta, postgiro 75 68 40-5

†

Minu armas vend,
minu naisevend

Voldemar Kangur

* 14/5 1917
† 13/4 1972

Mälestavad kurbuses

LYDIA ja ETIENNE

†

Armast koolivenda

Voldemar Kangur'it

mälestavad kurbuses

KAASÕPILASED

Tallinna Prantsuse Lütseumist

†

Armast ristiema ja tädi

Anna Rammo't

mälestavad leinas

FELIX ja ALMA

Mälestame vaikses leinas oma armsa mamma

Olga-Maria Kao

teist surma-aastapäeva

ja

armsa papa

Aleksander Kao

kümnendat surma-aastapäeva

HARDA ja VASSILI

Aeg kaob kiirelt, kuid mälestus teist ei kao iialgi.

†

Armast sõpra

Peeter Leonov'it

† 12/4 1972

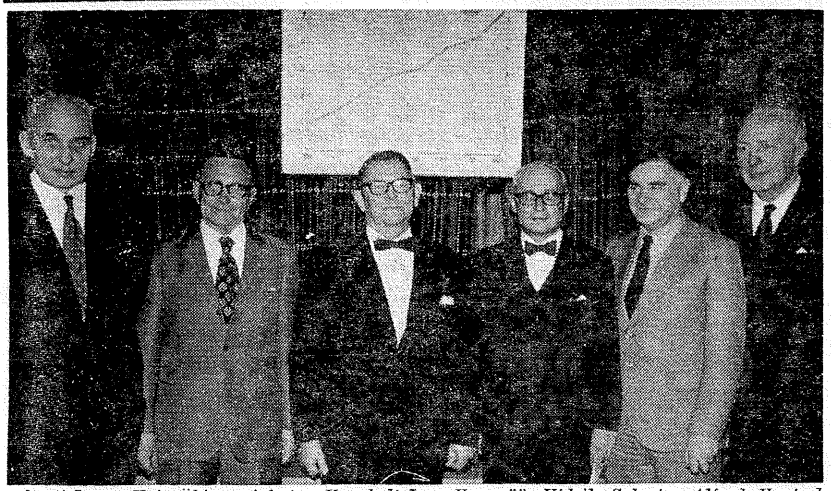
leinavad

LYDIA ja VALENTIN GUTFELDT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

EESTI PÄEVALEHT

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

Eesti Laenu-Hoiu Ühisuse juhatus. Vasakult Leo Karupää, Vidrik Saluste, Alfred Ventsel (asjaajaja-director), Arvo Horm (esimees), Bengt Ekengren (Stockholms Sparbanki esindaja) ja Ernst Vilval (EPL-foto Lepper).

Konjunktuuri madalseis kestab

Laenu-Hoiu Ühisuse koosolekult

Eesti Laenu-Hoiu Ühisuse Esinduskogu tuli 15. aprillil kokku Stockholms Sparbanki ruumides. Kohal oli 23 esinduskogu liiget, külalised ja ajakirjanduse edindajad. Töökoosolekuid, mis kulgesid asjalikult, juhatasid Aksel Mark Uppsalast ja Ruut Paglant Alingsåsist. Nagu aruannetest selgus, on Laenu-Hoiu Ühisuse arengu kulg olnud stabiilne — asjaajaja-direktori Alfred Ventseli poolt demonstreeritud kurv näitab järjekindlat tõusu, mis viimasel aastal oli pisut kiirem kui harilikult, kuna panka olid juhitud ka Lend Lääne reisisummad. Aruande arvud on toodud meie lehe esimesel leheküljel.

Juhatuse esimees Arvo Horm oma sissejuhatavas sõnavõtus ütles: Möödunud aasta oli Stockholms Sparbankile ja kõigile säästupankadele hää aasta. Stockholms Sparbanki ülejääk tõusis 1971. a. isegi 60 prots. võrreldes eelmise aastaga, s.o. 77,8 milj. kroonilt 1970. a. 28,6 milj. kroonile eelmisel aastal. Paljude meie endi kontode omanikud võisid eelmisel aastal ka isiklikult kogeda paranenud laenusaamise võimalusi. Ka ELHÜ hoiuste kasvu tuleb pidada normaalseks. Sellele paranemisele säästupankade osas ei ole aga kuidagi kaasunud paranemine üldises rootsi majanduslikus olukorras.

Käesolev aasta läheb vabade eestlaste ajalukku kui suur ühise kokkutuleku aasta. Toronto Eesti Päevad ei ole mitte ainult koondumine ühiste probleemide arutamiseks, see on ka kokkutulek eri maade eestlaskondade möödunud aastakümnete saavutuste ja praeguse üldkorra võrdlemiseks.

Meie oleme ju kõik hästi teadlikud, et rootsi eestlaskond niihästi oma kultuurilise tegevusega, välistegevuse aktiivsusega ja arvukate organisatsioonide tööbüroodega seisab väga silmapaistval kohal vaba maailma eestlaskondade hulgas. Meie teame ka, et rootsi ühiskond ja ametiasutused peavad eesti ja balti minoriteeti Rootsis erit hästi ja sujuvalt kohanenuks, kellega ei ole olnud erilisi probleeme ja keda tihti eeskujuna mainitakse, kui kõne all on rahvusvahelised sisserännuga ja põgenikega seotud küsimused.

Kõneleja märkis, et kui eesti ühiskond on esimesel kohal Rootsis teiste maadega võrreldes tööjõudude ja summade mobiliseerimises kohaliku ühiskonna arvel, siis oma enda summade väljapanemises 'ei eestlased võrdluses teiste maade eestlaskondadega kahjuks vist viimasel kohal, väljaarvatud ainult vast Saksamaa eestlaskond.

Eestlaskonna enda poolt kokkupandud summad nende aastakümnete kestel meie organisatsioonidele ja tegevusele ei ületa vist 5 milj. krooni, see on seega vaevalt 30 prots. sellest, mida oleme suutnud organiseerida rootsi ühiskonnalt ja teistelt. Võib vaid mõtelda, kui armetu oleks meie ühiskonna olukord ja töötingimused, kui meil ei oleks käsutada kõik need tööjõud ja see majandusliku abi, mida rootsi ühiskond meile siiski on andnud ja praegugi annab.

Siin on põhjust järelemõtlemiseks ja enesekriitikaks. Ja kõik, kes nüüd sõidavad USA-sse ja Kanadasse, võivad kindlasti kogeda, kui hoopiski heldemad, jõulisemad ja majanduslikult tugevamad on eestlased oma endza organisatsioonide toetamisel või oma Eesti Majade väljaehitamisel. Paarisajaliikmelised eestlaste ühiskonnad on mitmetel kontinentidel näit. ehitanud Eesti Majad, mis on töelikud eestluse tegevuse keskused ja täis aktiivsust keldritest kuni pööningukordadeni.

Seda mida meie Stockholmis oleme kogenud Eesti Maja nime all on ju tegelikult olnud vaid teatud arv ruume mõnel majakorral eestlastele kuuluvas majas, mille peamiseks kasutajaks on si.sk. olnud rootslastest üürnikud. Raske on ka uskuda, et Rootsis oleks võimalikud sellised jõulised ja tihti kiired ja spontaanseed summade kokkupanekud eestlaste endi poolt, nagu seda tihti USA, Kanada, Austraalia või ka Inglismaa lehtedest võime lugeda.

Toronto Eesti Majal ei ole olnud erilisi raskusi summade saamisel E. Maja ehitamiseks ja oluliselt laiendamiseks. New Yorgis pandi paari üleskutsega kiiresti kokku üle 50.000 kr. Eesti Maja remondiks. Kanada Eesti Abistamiskomitee organiseeris hiljuti 40.000 kr., et 18 sõjavigastatut Euroopast saaksid osa võtta Eesti Päevadest.

Selliseid näiteid võiks tuua teiste annetuste, kokkupandud fondide, stipendiumide, testamentlike legaatide jne. osas. Ja et Toronto Eesti Ühispangal on äriseis 40 milj. krooni liikmeid üle 4000 ja 1971. a. hoiuste juurdekasv üle 5 milj. kr. — ka see on muidugi niihästi tähelepanuväärne kui ka imposantne.

Miks on siis eestlaste rahakott Rootsis rohkem kinni külmanud kui teiste maade eestlaskondadel? Kas eestlaskond on Rootsis vaesem kui teistel maadel?

Muidugi mitte. Rootsi kuulub elatusstandardite vördlevas statistikas esimeste maade hulka maailmas ja nn. "elamisväärtuse" vördluses on Rootsi asetatud isegi esimesele kohale maailmas. Siia lisandub veel tuntud fakt, et eestlaste keskmine majanduslik standard Rootsis on rootslaste keskmisest mönevörra kõrgem, on neid kes väidavad, et see on isegi kuni 20 prots. kõrgem.

Põhjustest, miks eestlaskond on nii tagasihoidlik meie oma organisatsioonide ja ettevõtmiste majandusliku toetamisel ja üldse rahvusliku kapitali koondamisel, nagu fondid, sihtkapitalid, pärandused, annetused jne., nimetaksin kõigepealt kahte.

Esiteks: on üldiselt tuntud nähe kõrge elatusstandardiga maades ja samal ajal erit kõrge maksukoormaga maades, nagu seda on Rootsi, et suur osa isiku ja perekonna majanduslikust aktiivsusest ja säästudest läheb oma kõrge standardi hoidmisele. Säilitada oma standardit ja staatust, see on aga teatavasti seotud nii suurte kuludega, et erilisi vabasid summasid ei teki vähemtähtsatele harrastustele, eriti siis ka mitte rahvusliku tegevuse finantseerimiseks.

Teine põhjus on eestlaskonnas kahjuks tavaliseks kujunenud arvamine: bürood teevad ja korraldavad kõik. Rootsi eestlaskonnal on lihtsalt tekkinud kummaline arvamine, et keskorganisatsioonide ja muude organisatsioonide nn. bürood ja nende juures rakendatud täistööjõuga personal lihtsalt kõik eestluse asjad siiski ära korraldab, ilma et vaja oleks oma rahakotti avada.

ELHÜ on üks meie olulisemaid asutusi, kes eestlaste majandusliku teenindamise kõrval peab ka hoolt kandma, et meie rahvuslik kapital koonduks ja kasvaks. Ka eesti organisatsioonid ise võiksid niihästi oma liikmete kui ka org. endi hoiuste suunamisega ELHÜ-sse oluliselt kaasa aidata, et pank neid organisatsioone ka omakorda toetada saaks.

KONJUNKTUUR

ELHÜ direktor Alfred Ventsel andis traditsioonilise ülevaate Rootsi majanduselu arengust. Aasta 1971 oli Rootsi majanduslikus arengus rekordiliselt nõrk. BNP kasvas ainult 0,5 prots., mis on väikseim kogu pärastsõjaaegses perioodis. Ise gi suhteliselt selline konjunktuurikindel ala nagu eratarbimine nõrgenes oluliselt. Varajasem ülejõu elamine asendus ostulusti kadumisega. Säästmine suurenes 6 prots. sissetulekuist senise 3 prots. asemel.

Ostud vähenesid näit. külmutuskappide osas 21 prots, sügavkülmutite osas 16 prots., perumasinate osas 32 prots ja autode osas 18 prots. See tabas muidugi kaubandust ja KF puudujääk oli näit. mituküm-

Birger Hagård:

KOMMUNISMIOHT POLE VÄHENENUD

Balti Komitee valis oma koosolekul 14. aprillil omale surma läbi lahkunud prof. Birger Nermani järele uueks esimeheks Linköpingi ülikooli õppejõu dots. Birger Hagårdi, kes oma programmilises sõnavõtus rõhutas eriti kolme seisukohta, mida refeereerime allpool.

● Jätkuv kommunismi hädaoht. Kommunismi hädaoht ei ole kuidagi vähenenud, muutunud on vaid avalikkuse hoiak sellele, opportunism, naiivsus ja kergeusklikkus on aina kasvanud.

Vana rootsi traditsioon: õpetada ja moraali lugeda kaugete maade osas ja lömitada kõige lähemate diktatuuride ees, on ennem süvenenud kui vähenenud. Paljud on kaotanud orientatsiooni selgete ja loogiliste vabaduse ja demokraatia väärtuste hindamisel.

Vanu ja stabiliseerunud demokraatiaid, nagu USA-d rünnatakse ja totalitaarseid liikumisi püütakse õigustada. Kui näit. USA püüab aidata ja kaitsta inimesi Lõuna-Vietnamis, kes soovivad elada ilma kommunistliku orjuseta, siis tahab USA demokraatiat vihalaine. Keegi ei süüdista ega protesteeri aga Moskva vastu, kui ta massiliselt varustab ja kõige moodsamate relvadega ja rakettidega abistab Hanoi kommunistlikke diviise, kes tälesti avalikult ja massiliselt Lõuna-Vietnamile kallale tungivad.

Keegi ei protesteeri N. Liidu pidevalt kasvava hiigelrelvastuse vastu, mis on suurim, mida maailm on kunagi näinud ja mis toimub otse Rootsi naabruses. Balti Komitee tahab ka tulevikus siin selgelt ja julgelt hoiatavat häält tõsta.

● Baltlaste panust Rootsile tuleb esile tõsta. Balti minoriteedid on rootsi ühiskonda möödunud aastakümnete kestel nii oluliselt rikastanud niihästi majanduslikult, kultuuriliselt ja suurel arvul teistel aladel, et see panus tuleb nüüd selgitada kogu avalikkuse ees.

Selleks tuleb teostada rida uurimisprojekte ja vastavad soliidsed ülevaated kirjastada. See selgitustöö on seda vajalikum, et balti organisatsioonidel on õigus ja vajadus saada täielik riigi ja ühiskonna toetus, mida nad oma pikaajalise tööga juba ammugi on ära teeninud. See peaks kiirendama ja hõlbustama ka uue baltlaste generatsiooni kaasatulekut niihästi komitee kui ka teiste balti organisatsioonide tööle.

● Koostöö Euroopaga. Läänemere ruum ja seda piiravad rahvad on ajalooliselt alati olnud lahutamatu osa Euroopast ja selles uues Euroopas, mida nüüd ehitatakse, peavad nad jälle sinna kuuluma.

Euroopaidee kandjana peab Balti Komitee ka tulevikus seisma esirinnas niihästi Rootsis kui ka Skandinaavias. Komitee asutajad ja juhatuse liikmed on aastaid olnud aktiivsed eeltööde tegijad selle nimel, et Rootsis kui ka Skandinaavias oleks võimalikult palju teavet Euroopa ja Euroopa Ühenduse kohta